

Šime Kulišić
Zagreb

IŠKI KRALJ

igra u tri dijela i dvije slike

PREDGOVOR

Svi otočani sa zadarskoga područja, živjeli oni na bilo kojem otoku, provodili su svoj vijek u osebnim meditacijama i analizama nadolazećih događaja, što je tipično za mentalitet svijeta koji je nastanjen na području manjega i zatvorenoga geografskoga prostora.

Meditacije, koje su stvarale i posebnu psihu kod pojedinih otočnih grupa, bile su usko povezane s karakteristikom morskih vedrina i plavog obzorja, sve to opet s vjehovima svih smjerova i sila, koje su gonile pred sobom nagonilane crne oblačine. To je sve prouzrokovalo da intenzitet tih meditacija bude što jači i bujniji.

Otočanim ne voli guste magle, on teži za širokim vedrinama, koje opajaju, zato su ga i gušile noći i oduzimale mu duševni mir. Svaka noć — bila ona obasjana mjesečinom u pozlati ili obavijena tmurnim oblacima, koji se u crnim konturama naročito odrazuju kraj morskih pličina i dubokih kamenitih priobalnih ureza i strmenih divlje obraslih zelenih kosina — izazivala je kod ljudi na otoku neku duševnu tjeskobu i strah od nepoznatoga.

Sura dnevna samotina u kojoj osjećaš i čuješ svaki trepet maslinova lista plela je u mislima ljudi niti nekih priviđenja, dok sunce neumorno žeže i pali, a crna noćna samotina uvijala je misli u halucinacije, teške poput suroga kamena na oštracu, s teškim uzdasima u mističnom tamnom prostoru.

Zloslutne misli uvijek uzbuđuju ljudske osjetljive duše.

Teški sumorni sutoni i prateće tmine guše i dave poput pojačanoga krvotoka, a samo zora u osvit — koja razbija i lomi zamagljene horizonte i probija se kroz raspuknute drvene vratnice na prozorima starih kuća, namizanih na kosim seoskim putevima, zemljanih boja — razbludno je budila sve živo iz tjeskobnog sna i teških sivih priviđenja, koja su titrala kao lagani kolutići u nemirnoj tmini.

Uljenica, sva zamašćena uljem, visjela je u sjaju kraj uzglavlja kreveta, nije se gasila u toku noći, jer svjetlost rastjerava tmine i strah. Ona polako izgara u toku noći u svom plamtećem jeziku, koji je žutosive boje, kao i slike svetaca, uokvirenih, uzglavno i bočno od visokoga kreveta, na bijelomu zidu.

Nju će ugasiti svjetlo sunca koje se polako diže na purpurno ovijeno obzorje donoseći radost danu, koji se ciklički i neizostavno rađa i ljudima vraća.

U krilu nadošle svjetlosti vraćala se je ljudima nada, koja kao da je zatreperila svojim zlatnim krilima.

Nije čudo što je pod takvim zbivanjima i tako izgrađenoj duši svijet podlijegao sujevjerjima, koja su mu oduzimala duševni mir i nanosila nesklad.

Vjerovalo se je u vještice, mōre, velike ptičurine ljudskog oblika koje kljuju ljudska stegna u toku noći. Ljudi su »videvali«, kako se kodlaci, kratko poslije sumraka, dižu iz grobova, kako se klatare selom u tamnosivim sjenama do rane zore, kad se tužnim korakom vraćaju u svoje grubo sazidane grobove, truležnoga zadaha.

Kod svih naroda postojale su i postaje razne praznovjerice, od kojih nije mogao biti pošteđen ni naš otočanin, koji samniklo živi na suroj kamenoj škripli, samotan, kao ptica izvan svog jata. To je njegova fatalistička sudbina koja mu pečati strmene staze na putu njegova životnog razvoja.

Samo tako gledajući na osobe i njihove razgovore u ovoj igri, sa simpatijama ćemo pratiti svakidašnjicu ondašnjeg svijeta, njegov život, njegove nazore i njegovu dušu bez zlobe.

Siromaštvo bila je osebina svih težaka koji su svoj život provodili na škrtoj zemlji, a ono je u pravilu i pratilac zaostalosti. Priroda, podneblje, hrana i ostale ekonomske okolnosti stvaraju i oblikuju uvjete života, ne samo fiziološkog nego i duševnog. Pod jednakim uvjetima življenja oblikuje se i jednako naziranje na svijet, jednako htijenje i jednako duševno ustrojstvo.

Pisac

O S O B E

koje sudjeluju u igri

Parûn Jäkòv	iškri kralj, kome istječe vrijeme vladavine
Jakomîna	njegova žena
Kumpâr Ivë	novoizabrani iški kralj
Ivâna	njegova žena
Mâli	njihov unuk
Pivcë	I. ađunt
Potîc	svi kraljevi doglavnici (ađunti)
Repîc	kraljev prisjednik (ašešur) na Ravi
Brudëtac	kraljev prisjednik (ašešur) na Lavdari
Prsûriç	ribar
Lopižîc	ribar i
Šufritiç / Šuhritiç	drugi ribarski tovariši (ribarska družina), kao statisti u igri
Pršûtiç	mlade djevojčice, susjede Ivane
Skrypûn	»likar«
Rânj	»likar«
Bambûsiç	glasovi s pozornice i dvorane, puk, pjevaçi, igraçi kola, barjaktari, bubnjar, trubaç, duhaç u rog, svirci u svirale i diple,
Çançolîc	ostala çeljad koja će se stjecajem okolnosti naći na pozornici, kao promatraçi, odnosno kao statisti.
Ana	Vrijeme zbivanja: devetnaesti vijek.
Marija	Godišnje doba: početak rane, blage zime.
bârba Mâtë	Mjesto zbivanja: Veli Iž.
Badëša	Pisano iškim dijalektom.
Çitalac proslova	Imena su glumaca izmišljena.
Štriga, glas štrige,	Glumci i glumice, sve mlaði svijet. Novi i stari kralj
glasovi štriga	i njihove žene tek nešto malo u poodmakloj dobi. Mu-
Glas Šimë Šätaliça,	škarci ponešto bradati, pretežno brkati.

I. SLIKA

PROSLOV*

'Vò çä çete sad gljèdati i çuhàti znëto je zi stârih lîbroh dà se ne bi zâbilo na našega dõbrega krâlja i na drûge naše lîpe stâre užânce. Mî smo svë to u lîbnih proštili i jõpet klâli u drûgi lîbar, svë tõ za spõmin 'nõga našega dõbrega svîta, kõga mî danâska sâmo po spõminu znâmo.

* Prema kazivanju autora, naglaske u svim akcentiranim dijelovima *Iškoga kralja* oznaçio Božidar Finka; on je priredio za tisak *Iškoga kralja* i napisao pogovor.

'Vò čä éte gljédati dogädälo se je pred više stòtin gòdišć. Nisu se ûnda vrimenä tåko brzo prominjevåla, niti se je svît mišå jedån z drugin, kakò danåska. Svît je žíví na 'vòj nášoj silki sån sòbun, ni niš znå ni razumí čä se po tújin svítu dogäda. Ní ští fòji, a ní jih ni bílo nègo såmo dí i dí, a dà jih je i imí u rukåh, ní znå štíti. Ní ni pòšta hodila. 'Kò je kå knjígá i dòšla kòmu, tò se je 'nä po rukåh nosila . . .

Svît je mårí såmo za svòje potrebe, dà je níkako obücin, dà je bílo čakòli za pojísti i da je u zdråvlju. Hråní se je såmo s onín čä mu je zemljå donosila i njegòvi trüdi.

Kåko ûnda ni leròja ní bílo, mírilo se je vríme po tèmeu kakò súnce po nèbu gré i šéce. 'Kò se je čovík po noći zbudí, a ní mòga òdma usnúti, ûnda za víti kò je dõba, zvúka bi se s postílje i zíša zvånka kúce na dvòr s' oními nogåmi od kosmaljína i såmo u košúlji. Zagljèda bi se pírma nèbu da vídi kåko zvèzde stojú pírma zvèzdi Trmuntåni. 'Kò je pírma njími vídi da ní još vríme za sakèt na ràme, vrnú se je u kúcu nåse, zahíti se je jòpet u postílju i pokrí s' nõ målo šcåvíne i jòpet zåspa, kakò i påuk u búzi.

Rèka san van da je čovík zíša vånka kúce, a tò ràdi tēga, jēr je spå u kúci potlòškoj, u ošítu pòkraj konòbe i tò na kavalètih i na pojarici, a kíkòli na såmemu tlohü, jer sví nísu imíli takòve postílje. Morålo se je tako žíviti jēr je svît bí u potrebi i siromåšćini. Kakò pòmoci u potrebi ní bílo od níkoga, a svît su i rånne bólesti pohådåle, tò se ní čüditi dà se je náš čovík na svåkin raskrížju zlamenjívå i Bõga zvå ù pomoć.

Po cíli je dán cühå dí mu zvòni zvònu. Čovík je bí, recímo, u Čelínjaku. Tåmo dúbē, a súnce upíče. Mlåtún razbija kamínje i s pålicun ga kída zi zemljē. Då bi dõbi målo krípsti, pogucå je pár sühih smòkav i zagríza kòru stårega krúha i svē tò jíllo, målo s granícun zåli. Såd se ún jáče zamahíva i s mlåtún takò bõlje pištå kamínje. Parí kåko dà se je načeperí. A 'nò målo čä je prije pojí i pøpi, tò siromåhu, svē pe dròbu skåče i lambikå, a kako zamahíva u hripèljih mu škríplje kåkoti jenå škrípåvica u korízmeni dåni.

Nínder okòlo njēga žíve dúsē, ni cüha. Od tē samčine i mirnoćē, kåko da ga je stråh pòča opasívåti. Najedånput čüje nad sòbun šüm od dívljih göluboh kakò preplåšeno letü, jēr jih piljuh pøgånja. Od tēga šüma i còk se je zbudí kí je u smríču na gnjåzdu lēza i od stråha zletí na grånu od črnike.

Såd je jòpet čü dí na Råvi zvòni i tò vånka rēda i znå bi rēci: 'Vò je morå níki umríti, nèka bi mu se Bõg dúši smílova. U tín stråhu dòšlo je i njēmu nå pamet, dà mu se ne bi čä dogodilo, da umrē, 'våko sån bez túje pòmoci, u 'vòj samčini, dalekò od svíta i svõga selå. Då ga ne bi nášli dikòli dešterånoga u grmü, dí mu se je glåva nånñüla na búš od magríza òliti na škrílu kú je målo prije zdüba i dà ga tako dešterånoga, kåd ga nånju, ne bí dõma na čívèrih nosíli.

Ní se čüditi ni smijåti, 'kò se je náš čovík, u vín trjåtru kõga éte gljédati, zavičívå svím svēcin, da je vírova u rånna štrgarēnja, u »kodlåke«, »divjē »vêtre« u »zlē úre«, u »zlò òko«, dà su gå stråšili grõmi i låmpi, od kíh ni mòga po nõci usnúti.

Nåš svît je imí i svòje likåre u selü. Medicínu je u grmü iskå, a nè po spicijålijah. Kída je tråvu i korēnje, tò na kamíku túka, kúha i ûnda pí da bí jådnomu čakòli bílo bõlje.

Osin tēga nāš svīt je virova u rāzna znamēnja, i tō nē samo na nāšin školjū, nēgo po cīlemu svītu. I krālji su znāli pītāti štrgūne óce li kŭ gvēru dobīti, ōli ée in kraljēstvo propāsti.

A štrīge, za kē se je virovalo dā su se s vrāgun splēle, žīve se je u ōganj hītalo. Tō se je dogādālo po cēlin svītu, nē pred tako dŭgo vrimīn i tō ne po selh nēgo po gradīh dī su žīvili pametniji lĵūdi nēgo čā smo to mī, ū to vrīme, bīli.

Mī van preporūčamo da ne zamīrite onēmu svītū kōga óete sad gljēdati i cūhāti o čēmu ée ūn i kāko govorīti. Un nī znā tāko dōbro govorīti, a vī znāte štīti i pīsāti, znāte līpo govorīti i predikāti. Svēga tēga nī bīlo kod nāšega ranljega svīta.

Osin tēga vī denāska svēga imate. Pritīsnete sāmo na botŭn i ōdma van se svā kŭca zasvītli i ōganj zapaćelā brez magrīža i lōzja. Kŭhinje van nīsu vīše cŭne od dīma. Na jārgah van se vīše ne sŭšu škofŭni. Ne gŭdi van vīše prajćíc u kŭhinji, ni janćíc, kōga ste odlŭćili, vīše van ne blejī. Svē su tō nāši stāri imīli i tāko činīli. S motīkun i capŭnŭn zahītīli ste i popēćak, jēr van tō ni vīše od potrebe.

Kād smo van svē rēkli čā smo imīli rēći, morāmo sād na posā kī nas još čēka, a vī nas dōbro cūhajte, da pōsli ne bī bīlo kuntrēšta.

GLAS IZ DVORANE: Līpo ste nan sve povīdali, Bōg van dā zdrāvlje, a kad būdete jōš govorīli, mī cémo dobrō ūši naćŭliti.

Z a s t o r

I. D I O

Prizor u I. dijelu odigrava se u kući kumpara Ive, novoizabranoga kralja, i to u blagovaonici, u tzv. tinelu. Na zidu tinela vise razne slike svetaca, slike raznih jedrenjaka koji plove punim jedrima po uzburkanom moru. Do zida je jedna klupa, nešto dulja, a ispred nje poveći stol pokriven bijelim stolnjakom. S pobočnih strana stola po jedna manja klupa. S desne strane nalaze se vrata koja vode u kuhinju, a s lijeve vrata za ulaz u sobu. Na lijevoj strani pozornice, odnosno tinela, kraj sobe, nalazi se jedan prozor koji »gleda« na ulicu. Kako se je već spustila noć, to nad stolom vise limene uljanice, koje su upaljene i gore jakim svjetlom. Na sceni su kraljevi doglavnici, zvani ađunti, zajedno s kumparom Ivom, koji čekaju ribare. Oni bi te večeri imali stići s Kornata s ulovljenom ribom. Kumpar Ive je na čelu stola. Do povratka ribara, ađunti s kumparom Ivom vode razne razgovore o prilikama njihova života, o njihovim naziranjima i običajima. Na stolu je veliki keramični vrč u boji, napunjen vinom. Osobe na sceni u razgovoru sporadično piju iz vrča. Kad se digne zastor, sve osobe sjede oko stola i živo razgovaraju.

PIVCE:

Cūhajte ča ću van ja sad povīdati da ne bi zaspali prije nego ča dojdu nāši ribari u porat. Jeste li vidili kako se je segutra ađer na sve strane ra-

svitli i od svitlosti bi svas crljini? Na 'vin svitu dogoditi će se velike stvari i to ne za dugo. Dobro zapantite ča van ja sada govorin.

BRUDETAC:

Brã, ni davno ča nas je kolura zatekla i pomela. Da se nismo zavećali sv. Roku, i to na vrime, a ki bi osta u selu živ od te teške i grube bolesti? Tad je puno svita umiralo, i po deset ljudi na dan. Mrtva tila su se u užgano japno hitala i unda pokapala. Sad je Pivce poča još priti s drugimi nevoljami.

PIVCE:

Te bolesti i takove smrti došle su po Božjoj volji. Ali ima i drugih nevolj, ke dolaze zvanke tega, a to je po ljudskoj opaćini.

POTIĆ:

A ča ni? A di su puste gvete ke tamane puno svita, njihova dobra, život i njihovo zdravlje?

REPIĆ:

Recite vi meni, di su te zemlje, di je tah narod, a da ni pasa kroz gvete? 'Ne su bić božji koga se svit ne će nikad osloboditi, bili aćeri crljeni, oli ne, Ljudi će se uvijek ubijati, razna će zla na svit dohajati 'tili mi to oli ne.

PRŠUTIĆ:

Stvar je za ne virovati, ali je tako da ča svit gre više s pameću i kartami naprid, to se un sve više i ubija. Morete li vi takove stvari razumiti? Ča ne bi svit moga lipo u miru živiti jedan pokraj drugega, kako to i mi živemo u miru, sideći na kolovaji oli koj lazi. I jako siromašni, zadovoljni smo s onim ča imamo. Teplo sunce svaki dan nas lipo pohaja i 'no nan daje ča nan je od potrebe. A ča tako ne bi moga živiti i drugi svit?

PRSURIĆ:

Ča će Japunežu, Inglježu, Tudešku, da druge ne spominjin, tuji svit? S tujin, čovik ni imi nikad sriće, ni mira.

PIVCE:

Zato van ja i govorin da ne će projti puno vrimin, da će cili svit obajti veliko zlo. A to mi je reka, niki dan, i Šime Šatalić, zvani Kogomera, da je blizu »sussvita«, da mu je to povida niki fratar ki je doša u selo u prošnju, a spi po noći u koj ogradi pod maslinun, oliti na Ravnoj škrili i me će da spi u ničigovoj kući i jako su mu to nudili. Ne viruje u čovilka. Un da je Šataliću priporući da bi se svit poča trapiti, jer da će svas svit u ognju zgoriti i s njim sve živuće i plazuće, prije tega da će se zemlja stresti s jenoga kraja na drugi i da će kod svega tega i niki školji u moru potonuti. Čujete, naš život je i onako kratkoga vika, ali bi bilgo bolje da nas nikoga ne bude kad se to zlo pojavi.

ŠUFRTIĆ:

Ča da mi zato baceljamo? Ča ima dojti neka dojde. 'No će dojti da li mi to otilli oli ne. Moremo li mi zabraniti da vetar ne puše, da tica ne leti, da mora ne tuku naši žali i punte, da daž ne pada, da sunce ne zihada i zahada. Ča ćemo mi siromasi s timi stvarimi glavu razbijati. Neka ju razbijaju ki su

pametniji od nas. Sve ča ti dojde, uzmi 'nako kako ti to vrime i doba donosi, biti ćeš u duši mirmiji. Zač da se čovik grize kad temu ni koristi?

PRŠURIC:

Svi vi čakulate stvari ke je siromahu teško razumiti. Govorite kako da ste hodili u velike skule. Pustite vi ti razgovori, nisu 'ni za nas, a više mislite na naše potribe ke nan se oko kuć smucaju.

PRŠUTIC:

Za pravo reći mi smo siromasi, a da ne govorin kako su bili siromasi naši stariji, ki su jili jačmenu kašu i jačmeni kruh, ki jih je u grlu bada, kad su ga gucali. Je se ji i latinsk i smriške su se jile s jačmenin kruhon. Naše ženske nosile su u Grad za prodati malo slavuje i ljutice, da bi za to mogle kupiti oku mukê i unda doma od nje dicit bobuk zamisiti.

LOPIŽIĆ:

U niko vrime bila je golužeca jisti kunplir na brudet začinjen rancivun slaninun, ka je znala visiti pod gredun u konobi, sva zelena, misto da se poji kad dojde vrime. U nevolji svit ne zna živiti, stiska se je siromah u jilu i pilu. Gljedalo se je da se za spizu ča manje troši, jer ni bilo jaspre.

PRŠUTIC:

Najveće je bogatsvo bilo u ulju, 'ko su masline rodile. Radi maslin ograde su se činile i novinice. Dublo se je kaminje i svaka divljina iz zemlje znimala, da bi se maslina mogla posaditi.

KUMPAR IVE:

Ja san malo starji od vas, pak znan bolje kako se je nekad živilo. Ča će nan veliki svit i njegova pulitika i prorokovanja o čemu govori naš pametni Pivce. Mi se ovdeka kuhamo u malin lopižu, pak je od potribe da se bavimo stvarima ke su oko nas i unda ne ćemo faliti. A more biti da se, i sva' svit prosede. A ča mi moremo temu? Nišće i jopet nišće. A sad da pasamo na naše stvari. U starin vrimin i još prije nego san se ja rodi, jilo se je kod ognjišća u kuhinji, jer stola ni banka još ni bilo, nego se je na kamiku sidilo i zi zdele jilo, uzimalo samo žlicun, jer je unda takova spiza bila. Kuhinje su bile usuho sazidane, znutra sve crne od dima, brez dimnjaka i funestre. Z vrat od kuhinje nisi moga od dima pripoznati da li ki kod ognja sidi. Did je oči pali i sviće gasi, 'ko su u kuhinje gorile.

Robu lku smo nosili sami smo zgotavljali, tkali, krojili i šili. Ča je bilo od potribe tangati, to smo nosili u Grad u tangariju. Tako smo i obuću sami činili.

PIVCE:

A kako smo se grijali? Zimi smo se grijali u intradi kad smo zamahivali po celi dan s motikun i capunun. Za to vrime našu dicit je grijalo samo 'no dobro sunce, 'ko ni oblaka bilo. Kad je malo bolje zagrijalo zimsko sunce, dica su se od radosti valjala i sela na škrole dvora i jopet valjala. Sunce je pomalo upikalo i grijalo bose noge i crljenu stragušu, ka je bila otvorena i samo ju je repić od košulje pokriva a ki je vanka zazira, jer su se dica tako unda nosila. I svrdlići su in se vidili, nisu bili pokriveni. Telo se je i dalje

grijalo i unda se malo zavalilo, grijući se na suncu i dica tako čekala na dvoru bez jila, da se mati doma vrne, ka će dojtj od umora trudna.

BRUDETAC:

Takova dica nisu bila mazasta. Potriba jih je skrućivala i mogla su podnositi, bez jokanja, i veća zla na ka su se u životu spotala.

PRŠUTIĆ:

Od te i takove dice zišli su naši cesari, biskupi, pape, fratri i popi, ke smo sve imili u našin selu. Selo jih je tako zvalo, ali 'ni nisu bili ono kako jih je selo zvalo. 'Ni su bili kako i svi drugi, ljudi od motike i capuna i svojoj intradi tindili i s brimenun doma hodili.

KUMPAR IVE:

Lipo je to sve ćuhati ča vi govorite, ali valja spomenuti i druge stvari ke su se u selu događale. Ne prpovidate kad su bolesti selo pohadale i kako se je svit liči od njih, sve brez likara i medicin zi specijalij.

PRŠUTIĆ:

Ča to govorite kunpare Ive? Bra znamo da su nas ličili naši likari s njihovimi medicinami. To je najprije bi barba Mate iz Maloga Iža. Posli tega bila je Badeša i Dorinica. Svi su 'ni mnogo svita od smrti oteili. Svit se ni razumi u njihove likarije, a niti su 'ni otili o temu čakoli poviditi. Njimi je svit virova i u nevolji zva do dojdu u kuću.

REPIĆ:

Pravite se furbasti, kako da sve znate, a zabili ste jednu stvar, a da je da smo mi u selu imili i druge likare i druge likarije. Ali vi ne znate da smo mi i špitali imili u selu. Bli su to naši malini i trkulada u njimi, ali ne kroz celo godišće nego kad su se masline mlile. Ča je bilo za nikoliko miseci kroz godišće.

LOPIŽIĆ:

Repiću, ma ča to govoriš? To mi je prva ča ćujen, da su nan malini služili za špitali. Bilo bi nan svin drago da bi nan te stvari bolje povida.

REPIĆ:

To vi svi znate, samo se niste sitili da malin uzmete kako niki špital, a trkuladu kakoti medicinu. To će van se sad lipo povidati, a vi ćuhajte i unda sami prosudite. Borme ti naši špitali nisu bili kako 'ni po gradih. Ti naši stari malini svi su ostarili, tako da su davali po nikoj plisnoći, bili su škuri brez funestre.

Crkovni malin još je bi u najboljin stanju i najkomotniji, jer ga je drža u redu njegov proto Bare i naši bolesnici od šijatilke najdraže su se oko njega kupili.

Vi znate najbolje koliko našega svita pati od reumi i šijatilke. Od te bolesti mnogo se je svita skrivilo, 'ni šepeću na obe strane i šćapimi se potampelivaju 'ko će ča hoditi. Po noći od velike boli joču po postiljah. Po danu bi, od boli, zubimi škripali. Više su na škriili sidil prma suncu i čim bi se malo na škriili pomakli, zajoknuli bi i rekli: »Joh meni siromahu!« Čovik ki se je vraća z intrade kad bi to čū, reka bi prma njemu: »Joh nebore kako to trpíte«. — A moran kad ni druge — ljuto bi odgovori naš bolesnik.

Vidite, 'vakovi teški bolesnici, kad jin je bilo najgore, a to je bilo zimi, kad u kući ni bilo ninder teplo, a sunce te samo malo po licu lizalo, skupljali bi se u crkveni malin, kad su se masline mlile. Kakogod su bili dugasti i široki, Bare bi jih s badiljun zapreta u trkuladu, sve 'nako kako su bili obučeni. A ča su hajali da se šporkaju? Glava in je samo malo zi trkulade vanka zazirala, kako i njorcju kad plipuća po konalu. Tako je znalo biti u malinu zapretano po više svita.

Potf se je tako siromašni čovik svas zapretan u teploj trkuladi, kako da je doša u banji u Split. Ali je u malinu ima bolji gušti. Za svoj špital i banji niš ni plaća, ima je muhte i svitlost ka je u malinu bila, a imi je i lipe razgovore sa svitun, ki se je oko njega kupi. Veće mazosti ni moga ni kod kuće imiti.

Ali je i došlo vrime da je tribalo prid večer malin zatvoriti, jer je meljava za tah dan bila gotova, a valjalo je pojti doma leći i počinuti. Ali niko ne će da gre vanka zi trkulade. Priginje Bare i zaklinje da svit zide vanka trkulade i da gre doma. Njega niko ne badiva. Nikemu se ne da zi teploga na hladno ziti. Bari ni ostalo drugo nego da svit ostavi zapretan u trkuladi i da zatvori malin.

Kad je Bare zjutra doša u malin radi posla, zateka bi svoje bolesnike zapretane kako jih je i ostavi, samo in je brada bila još više zanjorila u trkuladu, spali su još. Tako ležeći svit se je na Barino vikanje pomalo razdrami. Ljudi su se sami zvukli zi trkulade, a mogli su i poskakivati, kad su provivavil kako će moći hoditi. Njih više niš ne boli. Šli su jedan za drugin doma i šćapi hitali u vrta pok. Lovre Popaćina.

Nisu više tribali da se vuku po kantunih i griju prma suncu. Sad vidite di su bili naši špitali i likarije.

Mi se u bolesti moramo inženjavati kako bolje moremo. Bandunani smo od drugoga svita. Niki nas ne pita kako smo i ča smo. A nikoga ne ćete ni najti ki bi pita kako živi vah jadni svit. Sporadi tega mi moramo uvik sami glavu razbijati, kako bismo svoj život bolje uredili i zmakli se bolesti ili koj drugoj nevolji. Ča će nan ča pomoći naš komun u Salih ili guveran u Gradu?

BRUDETAC:

Od njih nimamo se ča nadijati. Naši malini nas pomažu puno.

Lipi naši stari malini, kako mi pari, slabi su vas meštri gradili, brez škvare i pijumbina. Nikako mi na krivo gljedate i krivo greste u zidimi i kantunimi. Svi su van zidi od sunca posurili, jer su vas japnun i sabunun slabo pokrili. A ni funestre nimate, a i 'na ka je, tako je mala da bi jedva kroza nju ka zvir mogla glavu provući. To je valjeda radi tega učinjeno da svit ne zna i ne vidi ča se znutra u malinu događa.

Dimnjaci su van od dima pocrnili, a malo su se i nagnuli. A ča i ne će, kad se pod njimi kota jako kuri i dimi. Pod kotlun gori zelena maslina ka na kraju pušća vodu od teplinje i niki mihuri, a oganj od nje se kara, kako da bi i un oti nič reći.

Ma kako su van znutra velike škuritadi! Ljudi ki su unutra jedva jedan drugoga prpoznavaju. Prota van ni viti, njega osin škuritadi i para povija, ča od samega kotla, ča od pare ka se išiva kad se torbe spradžnevaju.

Svas armiž ki imate, puno van škriplje, kako i hripelji kod bolesna čovika. Brtvele i vrata škriplju i grede na škanjerici, manavela i argan, pa i san torkul,

kad se taci i pogače počnu na torbe sve jače prlipljivati. Sve to škriplje kakoti po nikin dogovoru, radi većega šunšura. Kamik u škanjerici masline gazi i pritische, a košćice lipo pucketaju, a kamik samo gre preko njih i gre, ni ga briga ča se košćice lomu i pucaju. Un brez milosti mrvi i meso od masline, da bi čovik moga proplakati, kad ne bi zna zač to kamik čini. Ali ča se more kontra temu? Kamik se mora vrtiti i sve pritiskati i lomiti ča poda nj dojde, kako i morà dušu pravedna čovika.

Pod kotlun uvijek po cili dan oganj gori. U kotlu more kuha i bulji čini, a para se išiva gusto gori, kako da bi otila sve sviće pogasiti ke kod torkula na murki goru i jako plandusaju. Malin ne trpi nikakove svitlosti, osim ognja ki pod kotlun mora goriti i da samo un u toj škurini daje svitlost i niki drugi. Jer un lanpura i lipo piva. To je radi tega da dâ malo veselja 'nin ki ne govoru, nego muču i s mukun okriču manavelu. 'Ni se s nogami jako u tloh upiru i od tega su oko manavele i put učinili. Potu se jer in je vruće i od velikog upiranja da bi ča bolje torbe stisli. Od velike force žile su in na vratu obotile, kako da su pruti od mrte. 'Ni puno trude, zato će na obedu i najviše pojisti i popiti.

Lipi naši malini i jako stari i znemogli. Koliko ste nan maslin u toliko godišć samlili, koliko se je kapi ulja s torab preko pogač, s vrha torkula u rakovicu nacidilo!

U malinu je sve žuto, kako da je sve pozlaćeno. I ljudi ki se unutri u poslu vrtu, pari da su žuti. I torbe i torkul žuti su kako i škanjerica. A i san kamik žuto se lašći u škanjerici. Ti koluri samo žuto ulje daje, kako da 'no cidi po svin malinu. I meso od zgnječene masline isto pari žuto. Sve je tako žuto kako da u malin upire lipa misečina u punoj užbi.

ŠUFRITIĆ:

Fala van naši stari malini, od posla trudni. Godišćimi ste nas hranili i našu dicu. Ulje nan je bilo najveće blago ko smo preko vas dobivali. Ne kunta ča parite zvanka grubi i zapušćeni. Znutri je vaša snaga, ku mi volimo.

Neka je slava i tebi naša maslino. Skrivila si se u rastu s krastavun korun. Rodiš kraj kamika živčà na plitkoj zemlji. Neka si na plitkemu, bolje te dažji napajaju i žile ti sunce bolje grije.

LOPIŽIĆ:

Ja bih još malo doda na riči našega Šufritića: Malini su sve masline samlili i unda svoja vrata zatvorili. Vrata od sunca zgorena i rasušena! Ma ne padaju, nego stoju i držu se, kako po nikim blagoslovu. Na dnu imaju ka mali purtelić da bi kroza nj arija u malin dohajala i tako prala zaduhu ka se je znutra učinila. Malini naši, ki bi van zidi pobeli, kupe jušta i dimnjake uredi, dušu bi spasi!

Oko malin sve je mirno, nikoga ni čuti, ni viti. I kamik se je u škanjerici umiri. I proto je ša doma. Sa sobun je ponesa duh od ulja, trkulade i bakalara koga je ji svaki dan po nikoliko miseci kroz godišće. Radi tega mora za niko vrime, dok mu se duh ne razide, spati u kantunu na pojarici, jer ga žena ni sebi pušćala radi tega gruboga odura.

Un bi se bi i opra, ali ki će mu dati toliko vode za njegovu banji?

IVANA (*ulazeći na pozornicu*):

Prostite 'ko vas ča zbagučivan, jeste li čuli malo prije brunculanje od zvončićoh?

KUMPAR IVE:

Di ćemo mi, kraj pametna razgovora, još i čuhati ča se zvanka kuće događa?

BRUDETAC:

Kuma Ivana, povijete nan ča je to bilo i ko znamenje to brunculanje ima?

IVANA:

Pop je malo prije pasa. Sakrstan je drža nad njin mali ka baldakin, a u drugoj je ruci zvončićimi bruncala. Kad su se vraćali, pitala san sakrstana, ča se je to dogodilo i kemu. Reka mi je da su bili kod Roka Petrova, da mu dađu zadnje pomazanje i sve druge naredbe, jer da gre umriti i da će jutro teško doškati.

PRŠUTIĆ:

A segutra san ga vidi kako lipo gre priko Slanca.

IVANA:

Je! Ali zlo dojde znenada. Kako san i prije čula, da je un pred dva dni za skomeš poji iz barila od salamure dvajaset slanih srdel, 'nako kako su ležale u barilu, neočišćene, sa strgotinami, s glavun i s drobun, sve to za pet litri vina. Tako da je bi skomeš. Un je skomeš dobi, sve srdele i popi na to pet litri vina. Na večer da je lega u postilju, drob mu nateka u velečkimi mukami. Skoči mu veliki oganj, svas gori, a utrobica najviše. Da je parilo da će u temu ognju svas zgoriti, po celin telu da je bi svas crljin, poput kuhana raka. Sakrstan mi je reka da Roko ne more više ni govoriti, a ni usta otvarati, radi tega pop ga mi moga ni spovidati. Primi je potrebite naredbe, da bi se duša na drugin svitu smirila, ko bi umra, ali da pari prije da oće nego da ne će.

To san van došla reći da se opametite, jer ste se zatukli u vašin razgovoru i na druge stvari ne mislite. Smrt se pomalo ruga s čovikun. Najprije mu pušća kalomu, a unda ga za vrat stisne i pomalo davi i davi, dok ga ne zadavi, a siromah samo s nogami speše, kako i lugar ki speše na udici meštra Tona i za branče ga drži da mu ne bi z udice u more pa. To san van otila reći da znate ča se po svitu događa. Ja gren malo počinuti, a vi 'ko bi ča potribali, zovte. (*Ivana odilazi.*)

KUMPAR IVE:

Ča nan je naš život? Malo slanih srdel more ga slomiti. Dobro i lipo je moja žena govorila. Jeni se dobro pasivaju, a drugi znenada umiru. Jeni doma plaču, a drugi gredu na fešte i veselu se.

PRŠURIĆ:

Dobro ste rekli, kumpare Ive. Vrime svakomu nosi njegovo brime. A 'no ni svakemu jednako, jenomu je njegovo laglje, a drugemu težje. Bože moj, kako se ta pravica dili! Jedni broju dane koliko je još do braščine, drugi jopet broju koliko još fali do kraljeve »časti«. Sve su to bile prilike za dobar bokun, ti dani bili su nike fraje u selu. A da i ne govorin kad se je na fešte hodilo.

Ni se to hodilo kad bura joče, ili juga zavijaju i veliki dažji padaju. Hodilo se je u litno doba, kad su lipa vrimena, a more mirno, da ni bave ni čuti ni viti, nego njorce ki se po moru pljuskaju. 'Vako je živi jedan dē svita, a drugi ni imi ča ni pod zajik klasti . . .

Bonaca je kako ulje. Sunce se je sve više od mora išivalo i sve jače peklo, brod se vozi na niku feštu. San je brod u konalu. Lašći se more od sunca, a vesla, kako se u more zabadaju, brbulji činu i veliku pinu. Skaču z mora nlike male ribe. Njih dupin goni i za njimi puše. Da bi se dobro pojilo, ni vručina ni trudi nisu mogli frmati svit da ostane doma.

PIVCE:

Sva su mesta imali svoje fešte. Među njima bile su najstarje: Jena je 'na od sv. Pelegrina u Savru, a 'na druga Gospa Dubovica u Dragovah. Te su bile i fešte od zavita. Splati se je svas trud ki si imi, kad si doša na brig do crikve u Dragovah, za nagljedati se lipote, ku ti oči vide, pustoga mora s jene i druge strane od briga. Na jenoj je strani more široko i otvoreno, ali pusto, da ninder kaleba ni viti, nego kikoli brod, ku škunu, ka se ne miče. Jidra stoju obišena i prazna, jer od ninder vetar ne puše, samo kalig se išiva, tamo prma pulentu, di pari da je moru kraj. Na drugoj strani od briga, u drugomu konalu, pružili se pusti školji, sve jedan do drugega, sve istega kolura, jedan liplji od drugega. Kad jih 'vako z briga gljedaš, pari da su zajeno svezani da jih more bolje poliva.

Ninder okolo ni čuti ni zvuka, ni šuma, ni tice jene. Pari ti tako da je sve nikako usnulo, da je toti vrime stalo, kako da je po nikemu začarano. Najedanput se čuje zdaleka da zvoni klampanaju. Nedilja je pak se ni čuditi temu. Samo uzdahneš i san sobun rečeš: O Bože, kako je svit lip! Svit je poča zi crikve zihadati. Puhati je poča mali meštralin i donaša ti mrlis od smriča, glušca, smrdele i magriža. Svi su dimnjaci u selu zadimili, dim gre još revno gori pod nebo, jer se meštralin ni još posili, un još blago puše.

Sve se oko stola skupilo, ogladni je svit. Siri se rižu i na stol meću, a tako i pršuti.

Riž se u kotlenici kuha. Košeti od mladega kozlića u teći su, ka na trpijah sidi. Košeti su već zgotovljeni. Šug u teći još se pomalo u kuželju išiva. Sad nà, ura je od obeda. I šišnjara je već na kamik sela i na usta pinu pušća, kako da niku pismu piva. Na kamiku je malo sidila, jer ju je mareta pokrila i 'na je lipo u more pala.

Kalebi se svisoka u more zaliću da love ribu, ka po vrhu pliva. Kraj mora mrtva mareta pomalo se valja, liže i pere kruzi. Tako se je i more na feštah igralo, s onin ča je na svome putu nahidalo.

Feštari su se najili, a sunce je pomalo počalo prma moru padati. U portu se sidro diže i cime gajeti molivaju. Doma gredu feštari i dali se na otvoreno more, da ne bi u ki kamik s brodun udrili. Ni čuti pivanja, brod gre krivo. Niki su šijivali, a niki su dobro vozili i tako se brod okriča i vrti po konalu, sad na livu, sad na desnu stranu. Ki put su svi šijavali i tako brod hodi nase, misto naprid prma portu, doma. U brodu svi govoru, a nilki i viču na sva usta. Sohe škriplju i tuku bandu broda, na ku su usađene, i one se giblju sad naprid, sad nase, prma tomu kako se vozi. Sve je u nikin šunšuru, samo je more tiho i mirno i kako da ćuha ča se u brodu događa.

Kako su 'ni, ki su u brodu, puno pili, to niki vidu kako z mora zihadaju nike nemani, s vražjun glavun i dugastin repun i njin pari da se te nemani upiru u provu od broda, da brod ne bi hodi naprid, nego da se frma. Boji se svit da jih te nemani ne bi poždrle. Sporadi tega, jeni tuku veslimi po moru, a drugi s argolun po karocu, da bi tako nemani zignali od broda.

Događalo se je da su feštari, kad su se već vraćali doma, znali stati po konalu niko vrime, dok in se ni u glavi rasćaralo i tako s brođun u porat pogoditi mogli i brod za kolonu ili za kikoli stup čvrsto vezati.

BRUDETAC:

Dobro san te, Pivce, ču i razumi. Lipe su tvoje riči bile. Ali smo se mi znali razveseliti i brez fešte i to u medilje i kroz blagdane. Od Tri jablana pak do Slanca u kasno popodne, znalo je celo selo biti na nogah. Slanac je bi pun. Ki ni moga hoditi, sidi je na kolovaji, po kantunih, na kome raskrižju, oli koj lazi, kako ča je to Marijanova. Kad su se na Slancu kola igrala, unda je svit ki je osta okolo, zna lipo i zapivati. A ča da rečin o toverni na Slancu, ka je znala u te dame biti puna. Toverna smrdi po vinu, tabaku i salamuri, a to sve oči ujida. Kad su se vrči počali spraznjevat, sve se je pretvorilo u mikku lebičadu, sve se nikako miša kako i u kukulju od kogola, ki je pun giric. Samo za jenin stolun znalo je siditi i po dvajeset ljudi, a takovih stoloh bilo uza svi zidi, a toverna dugasta i široka. Svi govoru, niki ne muči, zajici klopaću, kako i trlice kad lan trlicaju. Sve ča se govori, sve se begenjiva i ako se ne čuje i ne razumi ča jedan drugemu prpovida. Jedan broji blagdaničke lke gredu, a un komu se to kazuje, govori kome se jo god napovida 've nedilje. Svaki je naša svoga, ki kraj njega sidi, ča će mu govoriti.

'Ko su se dva čovika, jedan kraj drugoga, ćapala, za vrime razgovora, u niki kuntrešt, odma su jedan prma drugemu oči na krivo hitali i zubimi počali škripati. Od jida se pinu i crljenu. Oba se z banka išivaju i priko stola skaču. Vanka su zišli da tamo svoje račune šaldaju. Na Slancu 'ni jedan prma drugemu lamoraju, jedan drugoga porivaju i za jaketu vuku. Tako je parilo da su obadva za kratko vrime gotovi i da jih više na svitu ne će biti, zvući će jedan drugemu gućan sa svun žigericun. Svit ki je okolo sta i gljeda, poča je govoriti: nima više života meju njimi, jadne udovice i siročad za njimi. Homo jih umiriti da ne poginu, oli bižmo dovle de ne budemo svidoci griha. Ali to ni tribalo. Megdana ni više bilo, zapritilo se je, grubo pogljedalo i zubimi zaškripalo i 'ni jopet nase u tovernu. Priko stola pasali i jopet svaki se na svoje mesto, kako da meju njimi ni niš ni bilo. Oči su se smirile i jopet se je pilo i lipo ćakulalo.

Ljudi u toverni nisu samo pili i jedan drugemu pritili, nego su u vinu od smiha i na tloh padali. Niki su plakali i u prsa se tukli, Bogu se molili da in oprost i svi grisi i opačine, jer gre propast svita i smrt svin. Drugi su pod stolun zaklinjali da in se popa dozove, da bi se mogli spoviditi i tako dojt i čistoga obraza prid Boga. U toverni ni svića gorila, a ne bi ni mogla od velikoga i gustega dima, ki su pipe davale. Noć pomalo gre i sve u crno zamata, ali toverna ne haje za to, 'na od vina i razgovora još grmi. Digan ne će više da toči, njemu je svega dosti. Čeljad gre pomalo vanka toverne. Digan je poča šoldi brojiti spod banka, da mu kod tega ko zlo oko ne bi naudilo.

Toverná se je spraznula. Ljudi kad gređu pari da se ziblju. Otili bi ravno hoditi, ali ne moru. Svin se Slanac okriće i kuće i murve, zvonarija sa zvonimi, zemlja i puti. Sve se je razišlo, samo prpapeče krilimi zamahivaju. Selo se je u kuće povuklo, mo će skoro i usnuti. Zvezde lampuraju. Jedan čovik ki je za doma u zakašnjenju, govori je: Puno jih je nebo, velikih i malih. Ma ki tolike užiga prid noć, kakovo ulje goru i ki jih tolike gasi. Ali će se i posla kod svega tega. Da mi jih je doli kalati da jih se bolje nagljedan! Tako je čovik govori i pomalo doma ševrlja.

Oko Opajca poča se je misec dizati. Za malo vrimena misečina će cilo selo u zlato poviti, a sv. Mihovil će još za niko vrimen ostati u škuremu da se i un zamota u još veću misečinu posli tega, čin ga misec zagljeda. I more će se zalašćiti u toj svitlosti od noći ka sve živo za sobun vuče i zamamljiva.

KUMPAR IVE:

Svin nan je drago ve naše stvari slušati, jer su zapravo lipe. Kako san ja najstariji od vas, to bih van oti čakoli reći o našimi brašćinami i jako to mnogi od vas znaju. Ne će škoditi da se to i sad spomene, kad imamo za to vrimena, ali u malo besed, jer nas i drugi posli čekaju.

Kad je svit poča padati u nevolje, počale ga pohadati češće bolesti, a i glad se počala pojavljivati, unda je svit doša na misa da bi se osnovale skule u mistu, u kimi bi ljudi pomagali jedan drugega, da bi in bilo laglje za života, a ponapose za vrimen bolesti i smrti. Sedan je skul bilo u selu. Tri su bile najglavnije, a skula sv. Roka bila je najbogatija. Sve su skule imile svoj štatut, tako zvane madrikule ili regule. Člani bratovštine zvali su jedan drugoga braton. Madrikule su bile pisane u glagoljici i u našin govoru, u čakavštini, ku i mi govorimo kako i naši stari.

Ne ću da van o temu više govorin, da vas to ne bi zamorilo, a ne bi mogli ni sve u glavi držati.

PRŠUTIĆ:

Kumpare Ive, fala in na timi besedami. Dobro je da se o našimi skulami češće govori. I naše pošte za ribanje bile su zapisane u libru od midrikule. Bilo bi dobro da se sve ča se tiče skul, ninder zapiše, da se ne zabu, a bila bi jena grhota da naša dica ne bi znala, kako smo mi u naše vrimen živili i čin se svin bavili.

Skule činu samo dobra dila i pomažu, svoga brata od skule, u potribi.

POTIĆ:

Kako mi govorimo ure gređu i vrimen tako pasiva. Ja potvrđujem sve ča se je do sada reklo, jer su to lipe i pametne besede. Kumpare Ive! Mi smo se kod vas zadržali više nego ča smo mislili. Ribaroh još mi i poradi njih mi smo još ovdeka! Ni su nan rekli, kad se vrnú doma z rib, da će nan se javiti kod Vas, kumpare Ive, da bi znali, u kin i kakovin veselju ćete primiti krunu, ako se rib ulovi.

REPIĆ:

A ki zna ko vrimen imaju naši ribari. U 'vo doba godišća vrimena nisu sigura, često se prominjuju. Znenada zapuše bura, oliti ki drugi vetar, recimo gregolevante, u njemu ni vire, kako ni u drugim stvarimi ke s Turčije gređu.

Radi nevrimenta mora se s brodnun u ku valu i toti čekati dok se ne uvrēmeni. Više puti se stoji, poradi tega, po celi dan na jenin mestu.

Sad će već biti i male ure, pak mi se ne mili doma pojti, sve da bih i oti. Ni druge nego se mora još čekati.

PRSURIC:

Pravo si reka, moj Repiću. Male-su ure sad za doma pojti. Nikad ne znaš ča za kantunun stoji i na te čeka. Ne bih sada želi da mi pojdu stvari po zlu, kad stari kralj daje čast, a novi se išiva na njegovu katridu. A ni nan ni grubo ovdeka kod našega kumpara Ive. Lipo prpovidamo i pomalo pijemo. Ovakova vina ča ga je u 'voj kući, ni ga lahko najti u drugim mistu. Davanje kraljevske časti, a to je samo jedanput na godišće, to je vrime za veselje. 'Ko je rabote, a te je uvik dosti, unda valja da se malo i razveselimo. Život je kratak i težak, vrime se ne vraća, radi tega i mi sve starji. Kad je tako, barin da se unda čakoli dobro pojti u veselju. A radi tega i čekamo da vidimo kako će se sutra prsure i kotlenice na kominu ponašati.

IVANA (*koja ulazi na pozornicu*):

Čujin, kako van se je lipo zajik razveza, biti ćete od velikoga govorenja i ogladnili. Da van čakoli donesin za ugristi. Malo teplega zelja, a unda da to malo s vinun zalijete. Ča ne?

LOPIŽIĆ:

Ja mislim da govorin u ime svih nas. kuma Ivana, nismo još ogladnuli, ali smo na putu temu. Zdurat ćemo dokle ribari dojdu. To vė, 'ni su u portu. A vina 'ko bi pofalilo, poslati ćemo vrč da ga se nalije.

IVANA (*svome mužu Ivi*):

A za vas¹ ni da dugo stojite na nogah! 'Vi su mladi pak mogu, ali vi ne. Sutra je posla i u kući, a i s ovin vašin kraljestvun je dosta zanoveti. A i morā vas mući. Tega se niste tribali primati. Malo ću vas još čekati i ako vas ne bude, ja grn u postilju, a vi di očete. Ljudi, Bog s vami! (*Odlazi.*)

OSTALI:

Bog s vami i lahku noć!

KUMPAR IVE:

S ženskun ne more se tako lahko ziti na kraj. Ja nju pustim da govori ča oće, a ja činin svoj posa i mućin, kako da ju ne čujin. Njoj unda počmu po zajjiku šuste popušćivati. Uzme kudilju za pās i kako joj se vreteno vrti i njoj se unda i njejeve misli počmu u glavi zavraćati i tako lipo zamukne. A mogli ste se oblaznuti s malo zelja, ko je dobro zauljeno i potepljeno u teći, a to je gušnije nego zi kotlenice.

Meni zelje bilo z kotlenice bilo u teći dobro ne pada, kako ni brudet. Čutin niku slabost u stumku, napuše me i nateče mi, kako da san vola pojti, a i probada me u lesi od malo vrimin.

¹ U prošla vremena žene su oslovljavale svoga muža sa Vi, ne samo u Ižu nego i u susjednim selima.

PIVCE:

Vi ste se, kumpare Ive, dešvali od rabote u ogradi u Prčuliću. Lipa je to ograda za pravo reći, ali ste se i spotili kod nje.

KUMPAR IVE:

Zamahnu san, ni san Bog ne zna, koliko put. S palicun i mlatun san kaminje razbija i capanun duba i tako učini ogradu, ka mi danaska daje 'nu suzu bivande u kući.

PIVCE:

Znate kako je, ki rabota tah i ima. Ja za svoju potrebu iman dosti i predosti, dok 'vu šaku košća još za sobun vučin. Ali zato svoj život ne ću prekinuti od rabote. Da učinim, da stečin i unda da mi se pod stare dane rugaju, da se s manun poturkivaju. Kad čovik dojde u starost, svin pača, digod bi. Zato ja sad, kadgod mi se zaželi, dobro pojim i to vinun zalijin.

KUMPAR IVE:

Uvijek je bilo da su mladi i stari bili dva svita, 'ni ne razumu jedan drugega. Ali kad ostarimo, unda svi kuštvamo za mû u isti porat. Pomalo se jidra počmu spuščati na bandu. Sidro se hita po krmi. Nima više zapovidi: drž škotu, hod na orac, stisni trcarol, smotaj flok. Vrime lipo pasiva, a argola s timunun spi u štivi, ka se je i mora napunila, jer brod pušća. Takov ti je i naš život, posli lipe mladosti, dojde starost.

ŠUFRITIĆ:

Na malin smo školju, sve kamik, trn i sikavica, a svita puno. Svu smo zemlju raskršili, da mi nego pogledati 've velike mocire. Na ku god se stranu okreneš, samo mocire, a kraj njih vrtlići, ograde i novinice, a sve je to dilo naših trudnih ruk.

REPIĆ:

Ali i 'vo more i 'vo kaminje, 've mocire, škriale, škrape, prizidi, magriži i smriči, črnike, boci i dočići, puntali i vale, sve je to naše i nami drago. To mi ne puščamo.

Kako nas je bilo siromaštvo, tako su se još i drugi otimali za našimi krajimi, otilli su nas u more pohitati i tako protirati zi našega doma, od 'vih puntaloh i školjićoh, z našega doma, na kemu cvatu sva cviča, s najboljimi mrlisimi. Črišnja i praska nan počmu cvatiti još u početku zime, jer nas grije 'vo božje sunce i 'vo teplo more.

Sve stranče smo odbili od naših puntaloh. Naši su ostali svi doci, bočići, prizidi i mocire i svi školjići ki su se poredali oko našega školja.

POTIĆ:

Od svih nan je najliplji i najdraži naš Rutnjak, ki nan po celi dan u porat zazira, kako da bi nas oti pitati: imate li ča od potrebe? Un bi, brižan, oti da nan bude u pomoći. A ki njega pomaže kad ga sve marete zalivaju i svi vetri tuku? Preko zime caparini ga ostavljaju samega, ali u proliće jopet k njemu svraćaju. Obliću ga i tužno cvrkuću, boju se za svoja gnjazda ka su učinili u steni 'znad njegove južne punte, ka je slavujun obrasla. Susedi su mu Kenžak

i Zaglavić. Meni se pari i u sebi nikako ćutin, da će se među 'va dva školja, u svoje vrime, dogoditi nika čuda, a i Rutnjak će to viti i gljedati.²

Ostante nan, naši dragi školjići, i dalje na straži. A jeste li vidili kako Glurović grubo gljeda prma pulentu? Un mirno stoji i samo gljeda. Na njemu se ležu i guću divlji golubi, a kalebi se kraj mora u miru pučaju. Ostante nan, svi vi mali školjići, kako i dosad, na straži, proti svake gube i nesriće.

ODGOVOR PRISUTNIH NA POZORNICI:

Tako neka bude sad i ubuduće.

PRŠUTIĆ:

Znate ča? za nas se svi otimlju, jer smo na lipin mestu, na dragoj nan zemlji i lipin moru. Mi se ne pridajemo nikomu. Ziginjati ćemo sva zla od nas. Lipo je ovo reći, ali ča ćemo činiti 'ko nan naši trudi budu propadali? Nilki je črv u maslinu zaša, a i s trsjun se ne moremo puno faliti. 'Ko nan 've stvari propadu, kud ćemo i ča ćemo? Strah te ćapiva od tih misli. Šime Šatalić je ovi dani kod Tri jablana prpovida i prporučiva svitu, ki ga je ćuha, neka se urazumimo, jer da su na putu i da k nami gredu nika gruba vrimena. Ljudi govoru da se un razumi u nike stvari ke su za drugEGA škure, da un vidi i ćuje ča mi ne moremo.

BRUDETAC:

Temu ni za virovati. Unda ćemo i Šatalića klasti meju štrgnune. Po zdravoj pameti mi znamo ča je bilo, ali niki ne zna ča će sutra biti i ča nas sutra čeka. A to ne bi ni dobro bilo, kad bi ćovik moga pogadati i tako znati ča će mu se sutra kuhati i spremati. Unda bi se svega na svitu događalo, a ne bi ni sriće bilo. Puno bi svita, od svoje volje, prekinulo svtoje živote.

Kako da je jena Providnost odredila da 'no ča ima dojt i biti ostane u škuremu, kako je to bilo i dosele.

PIVCE:

Ja ne ću ni misliti na te stvari i njimi moju pamet tupiti. Ja gljedan samo 'no ča mi je o rukami, jer samo to je sigurno. Ja san zadovoljan i miran kad mi čakoli u konobi pod gredun visi. To su zarebrinici, pršuti, špalete i 'ne stvari iz mora, a te su suhe raže i kostilji, a ni mi krivo ni kad mi se pod sirimi gimnjaci nategnu.

(Pivce uzima vrč i hoće da pije, ali je vrč prazan.)

PIVCE:

U našin razgovoru zabili smo i na vrč. Kunpare Ive, vrč je prazan. Do vaše je volje da li će se napuniti, oliti neće.

KUMPAR IVE:

Pasja viro, i ja san na to zab! Dati ću ga odmah napuniti. *(Zove):* Mali! Mali! *(Nitko se ne odazivlje.)* Biti će svi legli u postilju, a ni se ni ćuditi temu, kasna je ura. *(Zove jače):* Mali! Maalii!

(Unuk kumpara Ive još izvan pozornice odgovara): Aaannn!

(Ulazi na pozornicu): Uhijan, berekin jedan! Zač ne greš odma čin te zazovin?

² Proročanska aluzija na događaje koji su se zbili između ta dva otoka god. 1942.

MALI:

Dide, zač se ljutite brez potrebe? Nisan moga odma. Ja san bi zatuhinji i probudi se kad ste počali zvati, ali se još nis bi razdrami. Tako san doša čin san moga.

KUMPAR IVE:

'Vo ti je vrč i reci nani da utoči piti z one bačve ka je z burnje bande u konobi. U njoj je 'no pravo!

MALI:

Ja ne znan oće li nana moći utočiti piti. 'Na je legla u postilju, joče i tuži se da ju stišće u lopatici i križimi, da joj pari da ju svi grmalji s kljiškami šćiplju i grizu. Kad se ugrije da ju boli popušćaju. Ja san nanu dobro pokri, kako mi je to rekla. Dide! Biti će najbolje da nju sad pustite na miru da leži i da se zgrije.

KUMPAR IVE:

Kad tako znaš govoriti, ne bi li ti moga san utočiti?

MALI:

Kako bih ja moga san, kad mi ni ki sviću držati? Znete i sami ka je škurina u konobi i po danu, a kamoli ne, kad je već škura noć. Sviću valja držati prma čepu da ne bi vino steklo po tlohu, misto u vrč. Mora bih imiti jenu pomoć.

KUMPAR IVE:

Vidin, sinko, da imaš pravo. Poj ti leć, poj. To ćemo mi urediti.

MALI:

Tako ću i učiniti. Bog s vami i lahku noć! (*Odlazi s pozornice.*)

LOPIŽIĆ:

Kako pametna unuka imate, kunpare Ive!

KUMPAR IVE:

To će se još viti. Ja ću uzeti vrč, a jedan od vas neka gre s manun u konobu.

(*Potić uzima svijeću koja gori u tinelu i odlazi s kumparom Ivom s pozornice.*)

REPIĆ:

Ča će reći da mi još naših ribaroh, a još malo, pak će se počati daniti.

BRUDETAC:

A ča mislite da su 'ni šli samo do Vodenjaka oliti u Dunboku? Kornati su to, a to je daleko i rizično. Znete valjeda da se je celi misec prpovidalo, kad je nilki ša na ribanje u Kornate. Radi daljine hodilo se je na ribarenje u Kornate, priko lita, kad su lipa vrimenta. Ili se je hodilo po jematvi, da se lovi riba od Kulfa, kako raže, kostilji, pasi i maške. Ta se je riba na suncu sušila i tako osušena visila u konobi pod gredun, sve do leta kad bi se kuhala s kumplirun na brudet.

(*Kumpar Ive i Potić vraćaju se na pozornicu s vrčem punim vina. Sada svi redom piju.*)

REPIĆ (*kumparu Ivi*):

Baš smo govorili da se čudićmo da još ni naših ribaroh, a zora će se brzo javiti. Ča bi vi, kako pametan čovik, na to rekli?

KUMPAR IVE:

A ča da van povin? U 'vo doba znaju svi vetri puhati i refuli te na otvo-renin znenaditi. A valja, ki put, i na vesla upriti, jer te i bonace znaju ćapati. A ki put i vetar u provu, a unda burdižaj po lkonalu. A i dažji te mogu uloviti. Unda morete znati ke su to nevolje za ribara, ke te silu da se skloniš u kukoli valu, ka ti je blizu. Sve su 'vakove nevolje mogle dopasti naše ribare, na moru. Rekli su da će se javiti kad dojdu. Moramo jih čekati sad, kad došli, došli.

PIVCE:

Ribari će dojti a da puno vrimena ne će steći. Maloiški ribari su mi povi-dali da su naše jučer vidili, oko podne, kako su pasali Proversu i vozili prma Stativalu. A ni za razumiti zač su tamo krenuli, a ne prma Lavdari? Da bi nan vrime prije pasalo, čekajući naše ribare, oti bi van poviti kako je dun Ive Štokov prevari i zigna trakuna zi sela, a vi lipo ćuhajte:

Lipa je noć bila u misećini, tako da je bilo viti po ku zvezdu, di i di ku. Rosa se lašći po kaminju, po smrdeli i drugemu zelenju. Veseli se je čovik gljedati tako čaro nebo, čaro kako i oko od podlanice.

I 'no malo zvezd ke je bilo viti, drhtale su i treperile, kako od nikoga ve-selja, da misećina ni mogla ugasiti njihovu lipotu. U tin miru minder se je javila kukuveška, kako da je od ničega spregla i znenada se probudila. Ali svitlost od miseca počela se je pomalo gasiti, jer je sunce već bilo na putu da stepli nebo i zemlju i sva stvorenja, ka će se za malo počati buditi. I more se je počalo grišpati, kako da mu je bilo dosta sna i mira. Baš u to vrime kad se noć počima lamati s danum, začula se je jena lomljavina kroz Jaminu. Masli-ne su počale škripati, smokve, karube i drugo zelenje počalo se lomiti od nikoga vetra, za koga se ni znalo pogoditi zdokle dohaja. Sva arija se svručila kako da bi otila da se užge i zgori. Svit je ziša vanka kuć u nikemu strahu, oti je znati ča se to događa.

Sve gre prma crikvi. A di će drugo? Svi vidu da je došla ura za umriti, da jih je smrt već za vrat ćapala. U tin velikin strahu svi vidu kod kapišanta jenu neman ka se slini i kopaćicama klopaće, kako da bi otila čakoli samliti i kod tega bavi joj se cidu niz gubicu i zubi pokaziva u žvalah. Zubi veliki ka-ko i drško od motike. Drobina joj velika, kako i tri najveća vesla u leutu. Na nemani nika dlaka žuta i zelena, i to debela da se je mogla i zdaljega viti, a di i di ka. Čuje se kako joj i čriva krulu i melju, kako da svi malini iški, salski i murterinski trkulaju. Po svemu se vidi da je ogladnila i da će joj se jisti.

KUMPAR IVE I OSTALI:

Joh vražje strahote, kako je ta zvir mogla u 'vako malo selo dojti?

PIVCE:

Ćuhajte dalje. Dun Ive ki se je još po postilji valja i kako da je u nikin snu oćuti da se nič u selu događa. Skoći je s postilje i ziša na boloturu, a kako mu je kuća i blizu kapišanta i blizu crkve, to kod kapišanta ugljeda tu neman

i zvir, a kod crikve u strahu skupljeni svit od sela. Brzo je zleti u kuću, obuka se je kako je moga. Kla je štolu oko vrata, u ruke brevir i križ i jopet zleti na boloturu. Odma je da svitu kuraj, neka se ne boji i prepada, jer da će un svoje brzo učiniti.

Kad je to zreka, zamahnu je s rospelun na sve strane svita i sta moliti nilke molitve, ke je i neman mogla čuti. Tu neman i zvir mi smo zvali trakun. Gljeda trakun don Ivu i čuha ča to un govori. Čuhala je ta niman te riči niko vrime i repun tukla po zemlji i kaminju. Trakun kako da se je poboja, okrenu se je nase, zalušci je prma Selišč. Kod tega zaravna je celi Kanat, a od ljutine da ni moga učiniti 'no ča je bi namisli, pusti je vodu z utrovice, a jaki mlaz od vode zbuža je Dolac i z buže voda potekla, ku mi i danas za našu potribu pijemo. Trakun od Selišč je okrenu prma Osiljincu i tamo se u more zahiti, tako da je mareta zalila Sestrunj, a Ravna jedva z mora splivala. Pulenat je pari da je u jenin plamenu. Svit se je na to od crikve uputi doma, di je odahnu i unda malo zaspá do svitanja.

KUMPAR IVE:

Tah trakun bi je jena nevolja za svit. Od tega san pomisli na 'nu nevolju od more, ka mene pomalo ubija. Ta guba dojde na meni ležati i prsi mi i petu sasati, da mi to sve oteče i unda puno boli. Sad ću van povidati ke manovre san imi s njun prid malo vrimenta. Prid niku noć san ju bi šćepa za vlasi, ali mi se je spuzla i pobigla. Kad je došla drugi put, bi san pametniji. Omota san ruke sa švilacun da bih joj moga bolje vlasi držati u rukah i da mi tako ne bi pobigla. Zatvori san oči kako da spin i čekani i čekani. Nis spa. Kad evo ti nje oko ponoći. Išala se je na skrinju, a s nje na postilju, a unda drito na me. Ja nju znenada za vlasi. Znenadena od tega, počela se je jako trzati i natezati, kako i jena velika riba na udici. Ali ja ne puščan, švilac dobro drži i steže. Najzad je 'na uprla svu snagu, zmakla se z mojih ruk i pobigla, a da ni svoga pravoga obraza pokazala.

Da van ja povin jenu stvar. 'Ko ste štrigu oliti morü ćapali za kosu i tako kosu omotali oko ruke, da 'na ne more nikako pobignuti, dokle ju sami ne pustite, 'na će u tin natezanju, kad vidi da ne more nikako uteći, pokazati pravi svoj obraz i tako ju prepoznati ka je to . Kad ste ju tako jedanput prepoznali, nikad van više u kuću ne će. Da bi doznali, ka je to štriga oliti morä, a vi vidili da joj vlasi ne će moći zadržati u rukah i da će van pobignuti, jer se vrag ne da u ruke, unda se njoj učini urok, tako da joj rečete: Ne mogla desno oko otvoriti, prije nego li mi došla čakod pitati i dok ti ne dan 'no ča pitaš. O 'valkovin uroku potajno mi je povidala ni davno moja suseda, da se tako reče. Ka je to sila i kako je to, da ta sila štrigu tira da ne more oka otvoriti i da mora dojtí temu istomu čoviku ki ju je ureka, to ni moguće razumiti, nego da je to niko kontraštrgarenje, ko gre protiva štrige. A ki bi moga pogoditi te škure stvari ke se danaska događaju? Jene noći eto ti štrige jopet kod mene. Ja činin da spin. 'Na se pripremila da bi skočila na postilju, ali ju ja u temu ćapan za kosu. 'Na je kakoti spregla i svu snagu dala, da bi mogla pobignuti, a to joj je i pošlo za rukun. Nisan moga tu silu od vraga svladati. Kad se je 'na spuzla z mojih ruk, ja san za njun zi svega glasa povika: Ne mogla desno oko otvoriti prije nego li mi dojdeš čakoli pitati da ti dan i dok ti ne dan to ča pitaš. Štrige ni bilo više viti, ali san ću jedan hrapavi glas ki kako da go-

vori: Platiti ćeš to ti meni, platiti i to skoro. Ja ću ti zamutiti pravu kašu, svega će te pot obliti, a i drob će ti nabunbati, poput jenega tanburina, zavrtiti će ti se glava i kruna na glavi kad ti ju na glavu kladu. Ni ćuha ni bilo više čuti, a ni viti, isamo san ću kako pod njun daske od poda škriplju i kako su brtvele na vratimi zaškripale, valjeda je vrata otvarala. Jeste li vidili ka je sila u jenim vragu, a kakova mora unda biti u više vragoh kad se zajedno skupu! Posli malo vrimin raška san u dvoru drško od motilke i vidin da mi gre u dvor jena ženska glava, ćorava na desno oko. Kad je došla blizu mene, zapitala me je bili joj oti zajati šaku soli poradi potrebe. Ja san se odma siti moga uroka kuntra štrige i da je to 'na prava, ka mi po noći ne da mira. Zamahnu san drškom od motike da vraga preholeidin priko škine, ali se je štriga odma zmakla i pobigla i jopet mi zapritila, da ću to ja njoj sve dobro platiti. Sad san vidi da san se prenaqli. Tribalo je čekati i štrigi dati 'no ča pita i posli tega ju s drškun preholediti, a ne prije, kako san ja to oti. Tako je moj urok propa, a ja se nis vraga oslobodi, a ča san moga da san bi pametniji i manje nervožast. Tako nis moga ni prepoznati, ka je ta ženska glava, ka se je u štrigu klala.

Sve 'vo ča san van reka, meni ne sluti na dobro, niko zlo će se dogoditi oli nemi oli mojoj kući, i to' još moguće sutrašnjega dana. S vragun se ni igrati, ali ta štrgarenja valjalo bi utamaniti i vratun in zakrenuti, da bi se svit zla oslobodi, jer sve 'vo ni moguće više podnašati.

(Nastaje mali predah u razgovorima. Svi su impresionirani govorom kumpara Ive i nekako utučeni. Već je skoro jutro. Sugovornici su u nekoj sumornoj atmosferi i od samog čekanja i načas prestaju s razgovorima. U tom kratkom predahu čuje se u mirnoj noći, po selu, zvuk zviždaljke i reski glas: U Grad, ljudi! U Grad! Glas i zvižduk sve je bliži i sve se jače čuje. Osobe na pozornici slušaju te glasove i šute. Ivana koja je već bila legla u krevet, na taj glas i zvuk zviždaljke, izlazi iz sobe, ide prema prozoru i otvara ga. Kraj otvorenoga prozora, zvižduk i glas »U Grad« čuje se razgovjetno na pozornici i dvorani. Ivana je znala da je to zvižduk i glas Šime Šatalića i kad je on bio skoro već pod prozorom kuće, čuje se i razgovor između Ivane i Šime Šatalića.)

IVANA:

Šime, neka te Bog blagoslovi, ka je ura?

GLAS ŠIME ŠATALIĆA:

Prma misecu kako stoji, parilo bi da gre četvrta ura, a i Vlašići to pokazivadu.

IVANA:

Kako ti se da, siromaše, tako zaran ziti s postilje i zvati svit da gre u Grad? Ča je tebe briga ko će ki pojti u Grad oli ne?

GLAS ŠIME ŠATALIĆA:

Znate ča, kuma Ivana? Moja je dižgracija da ja volin svit, a mene niko. Ja oću da činim dobra dila svin. Ja živim san, žene niman, pak bi oti pomoći, koliko mogu.

IVANA:

Pa tebi će, Šime, duša ravno u raj brez frmivanja!

GLAS ŠIME ŠATALIĆA:

I morala bi. Meni je svas užitak na 'vin svitu moja pipa, ka mi uvilk pod nosun dimi i 'no malo fundačoh zi lkogome. Škapular mi uvilk visi spod vrata, da me ne bi ko zlo stislo. O žensko tilo nisan se nikad ogriši. Kuma Ivana, ni mi do stajanja, moran po poslu hoditi. Bog s vami! Ža bi mi bilo ko san vas s potilje dviga.

(Čuje se reski zvižduk i zviždaljke i glas Šime Šatalića: U Grad! U Grad, ljudi! Kako se Šime Šatalić udaljuje, to je glas i zvižduk sve slabiji, dok se posve ne izgubi. Ivana zatvara prozor i ide prema pozornici.)

IVANA:

Bože moj, svakakova svita na 'vin svitu!

(Uto ulaze na pozornicu ribari Bambusić i Čančolić. Njihova odjeća daje dojam vlage i mokrine, a lica ribara premorenost. Ulaskom ribara Ivana ide u svoju sobu.)

BAMBUSIĆ:

Dobra večer, oliti dobro jutro, kako van drago, ljudi!

PRISUTNI NA POZORNICI:

I vami i dobro došli!

KUMPAR IVE:

Je ča bilo s kun srićun?

ČANČOLIĆ:

Osan velikih sprt giric, šest kopanjic rib od kulfa, četire kopanjice podlanic, osan pagaroh, najmanje od pet kili svaki, deset zubacoh većih, dvanajest kili trlj, sedan jastogi, šest grugoh, najmanji je od pet kili. Sva je riba već u dvoru parun Jakova, već se strža i čisti. Parun Jakov ne će se crljeniti prid svitun, kad za to vrime dojde. Mi smo došli da van se javimo, kunpare Ive, kako smo to i obećali, da bi znali ku sriću smo na ribah imili i želimo da bi to i vas dopalo za dogodišća, da bi Bog da!

POTIĆ: (prema Bambusiću i Čančoliću):

Sejte i napijte se (*sjedaju i piju*). Če Bog da vas ni ko zlo oko vidilo, kad ste šli na ribe. Parun Jakov samo je u vas ima ufanje. Vino je **donešeno**, belo, slajko zi Žapuntela. Već je i spečeno 50 glav kruha od čenice, i to pod črpnjama. Mi smo računali da ćete ranije dojti.

ČANČOLIĆ:

Bili bi ranije došli, ali smo otilli kod Stativała učiniti poštu od fržate. I dobro smo to učinili, jer smo toti i ulovili sve podlanice. A imali smo i grubo vrime, svi vetri su nas tukli. U krmu nismo hodili, vetar je bi u provu, a još je i dažilo nilko vrime. Jučer je bonacalo, do Parde smo došli na vesla. U Vodenjaku smo malo i počivali, a unda s malun bavun do porta.

PRSURIĆ:

Sad kad znamo ča imamo za davanje časti kod parun Jakova, bilo bi dobro, kraj tolike ribe, da nan Pivce povi, jer se un razumi u te stvari, kako će se toliku i raznu ribu, sutra spremiti kod parun Jakova za obed.

PIVCE:

Kad se ima tolike ribe, unda je i lahko znati nju i spremiti i ostale stvari urediti oklo stola. Najprije gredu pijati sa fetami pršuta i fetami sira z ulja. To kad se poji, zalije se s prošekun. To je ka sprvimice da ti se malo nadraži petid. Posli tega na redu je juha od lešo kuhanih rib s dosta riži. Posli juhe gre na stol lešo kuhana riba. Za ribun jastogi isto lešo, poliveni s uljin i zasuti s paprun. Sve se to zaliva žapuntelskin belin vinun. Kad se je to pojilo, gredu trlje, pagari i zubaci, pečeni na gradelah, sve, za vrime pečenja, mazano s uljin s dva pera od kokoše, da se ne bi riba na gradelah osušila iliti zagorila. Najzadnji je brudet od gruvevine i giric. Sve se 'vo stavlja na stol pred kralja ki daje puku čast. Ta je riba za kralja i njegove dvornike.

KUMPAR IVE:

Dati toliku spizu oće se i troške. Di ću ja najti toliku jaspru kad dogodišće budin dava čast. Morati ću se posegnuti za intradun, ili sve pustiti radi 'ne štrige ka me, siromaha, proganja.

BRUDETAC:

Kunpare Ive, bolje je da celo selo propade, nego da se stare užance zanemare.

Svitu je potriiba da se povesei, poigra, zapiva i porazgovori. Mi smo na jenin školju i svud okolo morin opasani. A znate kako je na moru, kad nebo pocrni, kad vetri pušu, sartije zviždu a maretu brod zaliva. 'Ko nisi na moru, unda u gori dubeš, kidaš smriči i smrdele, da bi tako doša do maloga bočića, a ti gladan da ti je pupak k hrptu doša.

Ni se čuditi da su naši stari našli priliku da se u selu bira kralj, a sve samo radi tega, da se čovik razveseli, porazgovori i poji ki dobar bokun.

BAMBUSIĆ:

Kunpare Ive, ni se triba žalostiti i prepadati, sve će stvari dobro pojti, a štrigi ćemo mi s vratun zakrenuti, i to tako da će odma crknuti. Sutra ćete vi pojti do staroga kralja, da od njega preuzmete krunu, šćap i druge stvari ke tomu spadaju.

KUMPAR IVE:

Ja nis sigur da li ću pojti do starega kralja i na njegovu čast. Kad biste me oslobodili te vrazje gube, kako to govorite, činilo bi mi se kako da san po drugi put doša na 'vah svit.

Bilo bi najbolje kad bi kralj sa svojimi dvornicimi doša sa stvarimi u moju kuću i da se kod mene učine 'ne stvari, ke bi se imile učiniti kod parun Jakova. Znaete kako bi mi bilo, da mi se ko zlo dogodi, ne daj bože, u tujoj kući.

PRŠUTIĆ:

Kunpare Ive! Svin će nan se grustiti 'ko ne bi došli na čast kod starega kralja. Ja ne virujin ni u trakune, ni u štrige, ni u kozlake. Nemojte se vi bojati štrige. Di van štriga more ko zlo učiniti di je puno svita? Prije će van se to dogoditi doma di ste sami nego u dvoru parun Jakova, di sve piva, više, igra, ji i pije. Kako san ću, da se štriga svita boji.

(Izvan kuće čuje se pjesma, koja postaje sve jasnija što se pjevači približavaju kući kumpara Ive. Već se razabiru i pojedine riječi narodne pjesme. Kod četvrtog stiha: »Puše vetar, oblake razganja« vanjskim se pjevačima pridružuju i glumci s pozornice. Narodna pjesma glasi:)

Oj ti kralju naša uzdanica,
rodilo ti žito i čenica
i još tomu trsje i smokvica.
Puše vetar, oblake razganja,
Kralja guba od štrige proganja.
Zemljica joj kosti izmetalala,
kroz kosti joj trava pronicala,
a kroz usta gorka čemerika,
kroz vilice sitne koprivice.

(Pjesma je utihnula.)

GLAS PRED KUĆOM IZVAN POZORNICE:

Kunpare Ive, nosimo van pozdrav od staroga kralja, ki vas čeka danas na obed. Ma ki obed! Rib je dosti i sve od alige i škanja. To bi i mrtvi jili!

ČANČOLIĆ:

Kunpare Ive, to su naši tovariši ki su bili s nami na ribanju i sigurno su došli pozdraviti vas, kunpare Ive, kakoti novega kralja, prije nego se je u postilju leglo.

KUMPAR IVE (*idući prema prozoru koji i otvara*): Lipa in fala na pozdravu.

Hote spati, hote! Počinite od truda ki ste imili na ribanju. Malo van je još do jutra. Ja ću nastojati da budin na časti kod parun Jakova, moga dobrega prijatelja. Ali ja nis ni sigur jer ne znan ča će još sutra s manun biti.

(Kunpar Ive zatvara prozor i ide prema stolu.)

REPIĆ:

Ja bih reka da svi gremo u postilju. Sutra nas i mnogi posli čekaju. Vi, kunpare Ive i kuma Ivana, oprostite na zanovit ku ste s nami imili, 'ko se ne bi još vidili, to ćemo se najti kod parun Jakova. Lahku noć, kunpare, dobro spite, brez ikalkova straha. Homo ča! (*Svi se rukuju s kumparom Ivom, želeći mu dobar san i laku noć.*)

KUMPAR IVE:

Fala van ča ste mi društvo činili. Lahku noć i Bog bi s vami!

POTIĆ (*prije izlaska s pozornice*): Bog pomoga našega kumpara Ivu, našega novega iškoga kralja!

GLASOVI IZ DVORANE: Za sto godišć!

(Na pozornici ostao je sam kunpar Ive, koji zamišljeno sjedi za stolom. Svi su ribari pred kućom kumpara Ive i u odlasku pjevaju išku ribarsku pjesmu. Što se više udaljuju, to se pjesma i glasovi polako gube u noći pred zorom. Pjesma glasi:)

Veliki su na dnu mora kruzi.
Blago njimi jer su toti gruzi.
Aliga se lipo po dnu valja,
sad na jenu sad na drugu stranu,
podlanice tuste tu se hranu.
Pod abisum zubaci se šeću,
zahititi njimi ješku ne ću.
Di su ludri, zagojnice di su?
U konobi — kod maštela visu.
A ča čekaš, moj ribaru stari?
Mriže uzmi i ostale stvari,
tunje hitaj, drž na provi osti,
za brudeti svimi ribe dosti.

(Kumpar Ive, nekako zbunjen, kao da i ne čuje pjesmu. Ustaje sa stola i gasi svijeće i kad hoće da ugasi i zadnju, ulazi na pozornicu Ivana, koja je malo ljutita i uzrujana.)

IVANA:

Vrag poni i 'vakovi šesti, kad ne moreš radi drugih ni usnuti. *(Okrenuta prema kumparu Ivi)* 'Ve stvari ke 'ni misle i vi s njimi, nisu za vas. Vi se ne morete s Jakovun držati. Un ima i trsja i maslin i puni osici blaga. I brodi ima s kimi gre po svitu. A ča vi imate? Imate 'ne dvi stare ovčine i šiljca. A muči vas po noći i 'na vražja guba. Skuhati će 'na van pravi brudetac, kako van je to i zapritila.

KUMPAR IVE:

Ivana moja! Uvik si mi davala dobri saviti i dobra mi bila, pak mi i sada pomoz. Ča se more proti tega, ča ti je sudeno? Nišće! Homo, Ivana, u postilju, a štrigi će se s vratun zakrenuti. *(Kumpar Ive gasi i zadnju uljenicu. Na pozornici tama, a u selu tišina.)*

Z a s t o r

II. SLIKA

FANTASTIČNA VIZIJA

Štriga kao simbol opačine i zla

Zbiva se u noći, koja prethodi danu, kada kumpar Ive preuzimlje iško kraljevstvo, baš one noći kad on u razgovoru s kraljevim doglavnica očekuje povratak ribara.

Noć je crna, nebo kao da je pokriveno crnom koprenom. Čuje se lagani šum vjetra. Epizoda slike odigrava se pod orahom, s kojega je opalo lišće, tako da golo granje strši u prazan prostor, poput umorne sablasti. U slici na-

stupa štriga, kao jedina osoba, krezuba, ispaćena lica, zlobna osmjeha na usnama, crne kose sa sjedinama, koje pdaju niz obraz, ispod crvena rupca, za-uzlanog na zatiljku. Obučena je u crnu laganu, široku suknju i bijelu košulju.

Pojava štrige na pozornici izaziva neku zebnju. Pozornica je u slabom svjetlu, u nekoj polutami. Uz vraćanje štrige ima i drugih štriga u tom poslu, ali se one ne pokazuju, nego se samo čuju, kao neki odaziv štrigi u njenom vraćanju, koji se odazov nadovezuje sporadično na to vraćanje i svojim odazivom potvrđuju svoju prisutnost i kao da žele dati neku pomoć magiji same štrige, jer su sve one vražji skot i podupiru jedna drugu.

Čim se zastor dignu, ulazi na pozornicu štriga laganim i tihim korakom, ogledajući se na sve strane za možebitnim opasnostima, te u svom nastupu časomice postajkuje, jer i ona ima svojih neprijatelja. U ruci drži zemljani lonac, koji postavlja između dva kamena i napunja ga nekom tekućinom, samo štrigi poznatom. Pobire ispod oraha nešto suhog šušnja, koje trpa pod lonac i zapaljuje. Vatra naglo zabukti. Štriga je cijelo vrijeme uz lonac, stojeći ili čučeći kraj njega. Tekućinu u loncu miješa za cijelo vrijeme slike, sad jače sad slabije, i često potpiruje vatru. Kad tekućina počne isparivati i kipjeti, štriga baca u lonac neke željezne predmete, isto samo njoj poznate, a koji bi predmeti, u kipućoj vodi, trebali dati veću moć njenom čaranju, odnosno vraćanju. Za vrijeme slike sporadično se čuje, negdje daleko, grmljavina. Vraćanje se obavlja na nepoznatom mjestu, a samo štrigi poznatom. Na otoku su bile druge vremenske prilike, noć mirna i vedra, nego što su to bile na mjestu vraćanja. Za uspjeh vraćanja traži se tamna noć, nepogodno vrijeme i tajnovitost.

ŠTRIGA:

Miša stara štriga, dobru čorbu miša, da ne fali, kad joj bude triba. (*Reski smijeh*) Hi, hi, hi.

U jaju san došla zdaleka, priko sinja mora,
sa štrigami drugin, jer ja oču Ivi da naudin.

Prije puta, u crni se oblak zamotale,
u oblaku lipo, niko vrime, spale,
a okolo ni groma ni lampa,
vidila se samo misečina tanka.
U oblaku se naspale dosti,
gladne smo bile,
da bi i kosti jile.
Z oblaka smo na mali školjić
u velikin moru pale,
u jaje se drugo odma ukrcale.
Vozmo, vozmo, pasale smo Đibilter,
kuštale smo u Kornatah, na Tajer (*mala stanka*).
U vogadah puno milj činile,
pod pazuhun nismo se spotile.
Posli tolika puta, gladna i žajna,
bila je svaka od nas štriga.
A ča je za to koga bila briga?

ODAZOV ŠTRIGA:

Zato na školj hodmo,
na naš školj čin prije vozmo!

ŠTRIGA:

Za dalje pojti, kod Vodenjaka smo se skrcale,
i jaje ostavile toti.
Po kružju smo nikoliko puti, sad simo sad tamo, skoknule
i unda malo čaknule.
Pasale smo Grčín, Rozínsko je tu i Platić,
skočile smo malo na Žanić
i jopet nase na Fuliju,
da skrijemo trag,
ne spi uvijek vrag.
A s Fulije
priko briga skokun
do Galije.

ODAZOV ŠTRIGA:

Kadgod šle, digodošle, — uvijek pod orih!

ŠTRIGA:

Mi bižimo po cilemu svitu, zlo svuder čineći,
temu zlu niki ne more uteći.

ODAZOV ŠTRIGA:

Niki temu zlu ne more uteći (*smijeh štriga u grohotu*).

ŠTRIGA:

Čare, bare na selo mi pale,
i na Ivu unda se kalale. (*Smijeh štrige*) Hi, hi.
Mišaj, štrigo, ča se više more, jer će Ivi u njegovin tilu
biti gore.
I štrigan je život težak, svin, puno jih je na svitu ovin

(*Voda u loncu vrije, a iz lonca izbija para. Štriga baca u kipući lonac
manje željezne predmete.*)

Lipa će to biti, za kunpara Ivu, čorba,
liplja nego ča je kod Jakova zlatna tobra.
Desno oko mene kruto žulji, suze meni 'z njega teku,
kako da su niki bulji.
Čorava san tako u dvor Ivi doskakala,
i u njega šaku soli zapitala.
Ali Ive misto tega meni reka: Gubo, to si došla ti
i s druškun me od motike udriti oti.
Ja se zmakla i jedva mu mogla reći:
»Vražje stvari od mene ćeš jošće steći.
Pari meni da si štrgun ziša,
samo čorbu nisi dobro zmiša«.
Ja se brzo u oblak zabila

i toti san desno oko otvorila.
Posli tega z oblaka se spustila pod orih,
čare bare da činin.
Na glavi je Ivi kruna, u svojemu tilu čuće zvuke zvuna.
Ja san vražja štriga, samo na zlo moje oko miga.
Niko štrigi prkositi ne će,
ni raskrižja, ni raspeće.

ODAZOV ŠTRIGA:

Ne čakulaj, nego mišaj, stara štrigo!

ŠTRIGA:

Ča, slipice, ne vidite kako mišan.
Do sad pari da će čorba dobra biti
i kosiri će se rastopiti.

ODAZOV ŠTRIGA:

Nilki unda ne će vražju silu nan slomiti.

ŠTRIGA:

Vražje sestre, ne govorte tako,
nilke sile ubiti nas mogu i te kako.
U nilkin je libru kljetva,
ka nas pomoriti mōre
i za vilke pogucati mōre.
Tah nan libar zmiija čuva.
Kad ga ljuška ruka takne,
carstvo štriga odma kljakne.
Sve mi unda gremo pod orih,
da crknemo i nestane svih.
Dajte, vrazi, da se libar dobro čuva,
da nan gavran ne bi mozak kljuva.

ODAZOV ŠTRIGA:

Nek te, vražja sestro, za to briga ni,
samo dobro kašu mišaj ti!

ŠTRIGA:

Mišan, dobro mišan. Čorba gusta, gotova je!
Homo, štrige, doma.
Svoj smo posa zgotovile,
gustu čorbu dobro pogodile.
U Ivinoj glavi nek se sve pomuti,
a u dobru sve neka se skruti.

ODAZOV ŠTRIGA:

Vražje sile su se splele,
da bi cili svit umele!

ŠTRIGA:

Homo sad u oblak crn i čekati vrime,
da spustimo Ivi naše teško brime.

(Štriga pleše oko oraha i vatre, sablasni ples, bez ritma. Kako su čare već učinjene i moć štrige postala time djelotvorna svojim čarama, ona razbija lonac i tekućinom iz lonca i nogama gasi vatru, koja pomalo plamti između dva kamena. Ona s ostalim štrigama nastavlja svoj govor.)

ŠTRIGA I ODAZOV ŠTRIGA:

Bište ždrali, u oblake gremo,
u postiljah s vrazin spatii ćemo.

(Čuje se kukurijek pijetlova, znak da zora već sviće. Štriga je uzbuđena, okreće se na sve strane i povikne:)

ŠTRIGA:

Bižmo, bižmo, homo! Petesi se bude zorom!

ODAZOV ŠTRIGA:

Bižmo, homo, homo!

ŠTRIGA *(laganim i opreznim korakom nestaje s pozornice, kloja je u tami, govoreći)*: Prh, prh, prh, gren u oblak crn!

ODAZOV ŠTRIGA:

Prh, u oblak crn, samo u oblak crn!

ŠTRIGA I ODAZOV ŠTRIGA:

U oblaku čekati ćemo naše vrijeme,
i prid krunu Ivi klasti teško brime.

(Iz daljine čuju se tek malo kreštavi glasovi štriga:)

Prh, prh, gremo u oblak crn.

(Pozornica je prazna i u mraku. Iz pogašene vatre diže se nešto dima, a iz daljine čuje se kao prasak groma, s kratkim blijeskom.)

Z a s t o r

II. D I O

U dvoru parun Jakova, iškoga kralja, koji daje čast prigodom završetka njegove »vladavine«. Jakov je čovjek srednjih godina, još uvijek mladenačkog izgleda, s trajnim, jedva primjetljivim osmijehom na usnama. Dvor je popločan kamenim pločama. U pozadini je bolotura, isto građena kamenim pločama. Na desnoj strani, kamene niske stepenice, koje vode na boloturu, a iz boloture u stan, u prvom katu kuće, s desne strane su vrata, koja vode u prizemlje kuće. Povrh dvora razgranata vinova loza, zvana u lokalnom nazivu i ruža, ogoljela bez lišća. U dvoru je postavljeno više stolova, a oko njih klupe. Iako je početak zime, dan je vedar, sunčan i topao. Osjeća se ugodan, lagan dah južnog vjetra. Zbog tog lijepog zimskog dana, parun Jakov i daje gozbu na

svomu otvorenom dvoru, koji je unakolo sav ograđen visokim kamenim zidom, sprijeda s velikim ulaznim vratima, kao ulaz u dvor i kuću. Drugi dio igre počinje nakon već obavljene gozbe, zvane časti. Sve je na pozornici u dobrom i veselom raspoloženju. Na pozornici oko stolova, s kraljem u sredini, vide se svi kraljevi doglavnici, svi bivši, ranije birani vladari, svi bivši glavari sela, sa sadanjim na čelu, pudari, rundari, kraljeva rodbina, ribari. Tu je trubač i bubnjar, nosač roga, frulaši i ostali svirci.

U pozadini vide se dvije zastave sa stijegom prislonjene u jednom kutu, one iste koje su bile razvite na proslovu. Na pribitom čavlu, iznad glave parun Jakova, nalazi se kraljeva kruna. Uz krunu visi kraljevski štap, s okruglom, srebrnom ručkom.³ Do tih kraljevih znakova visi na drugom čavlu zida kraljev laneni plašt. Jakomina, mlada kraljeva žena, u času dizanja zastora čisti sa stolova ostatke kruha i ostale hrane. Ona, kao brižna domaćica, ne sjedi već vodi brigu o gostima. Ona, prema potrebi, ulazi i odlazi s pozornice.

Zastor se diže, ali žagor gostiju za stolovima još ne prestaje. Trubač trubom daje znak da će govoriti parun Jakov. Nato ga svi pozdravljaju uz povike: »Da bi Bog da zdravlje i dugi život parunu (našemu kralju) Jakovu!« Kad se sve umirilo, parun Jakov ustaje i progovara.

PARUN JAKOV:

Ljudi i prijatelji! Najprije se zafaljivan na štimi ku ste mi skazali za vrime godišća moga vladanja. Posli tega zafaljivan ča ste došli na čast ku san da vami i cilemu puku i sve oko pozdravljan. Ža mi je da ne vidin meju vami ovdeka moga naslidnika, kunpara Ivu, ki me ima zaminiti i kemu bih ovdeka moga dati stvari ča mu, kako novemu kralju, i pripadaju. Bojin se da ćemo morati te stvari doniti u njegov dvor, kako to, za takov slučaj, naše regule određivaju.

Moran van napomenuti da je za vrime moga kraljestva svit živi u miru, a lupežarije ni bilo. Glavar sela moga je celo godišće spati mirno u svomu kantunu, brez kakove zanoviti, jer je svit hodi svojin pravin putun. Danaska su Tri kralji, kad je po starin običaju stari kralj predava mladomu kralju svu vlast nad svitun u našin selu. U madrikuli sv. Duha stoji zapisano o iškimi kraljimi, a to je bilo prid nikih stotin godišć. Ali se mora virovati da su naši kralji postali i birali se i još mnogo ranije. Ne znamo u ke je zgode nosi kralj krunu na glavi. Šćap je nosi kad su, ki palile kolede, a ča je bilo na Ivanje po Božiću, na Mlado lito i kako na Tri kralji. U te je dane i svit prati kralja u crikvu, kad je hodi na misu. Za njin su tada svirci svirali i na diple diplili! Vo je dobro da se uvijek spominje i jako to vi znate, da se ne bi zaboravilo.

Kako van je poznato, sprvimice, kralja su zibirali svako godišće na Slancu spod Štokove smokve, a posli u crkvenoj kući na Slancu.

Njega su birali svi bivši glavari sela, svi raniji kralji, gospodari od kuć, koliko kominoh, toliko i glasoh. Kralji su se birali u jenin godišću njih deset po jeno godišće vladanja svaki. Ždribun se je odlučivalo ki će od tih deset biti za kralja tega i tega godišća. Kad se je tih deset zbranih obredilo, unda se je biralo drugih deset, od tih svakoga za jeno godišće i tako redun dok se svi glavari od kuć, ki imaju pravo da budu birani za kralja u selu, ne obredaju.

³ Pohranjen u Etnografskom muzeju u Splitu.

Kako van je i poznato, jer to najbolje od svega i pantite, kralj kad bi imi predati vlast drugomu ki je bi po redu, unda je un mora dati puku čast, oliti dobru spizu, sve to ka za niku spomin njemu i selu.

To san van oti reći samo nike napomene o staremu našem običaju, da bi jih tako mogli bolje sačuvati i na našu dicu prenesti, ka će jopet o temu svojoj dici dati kakoti niki spomin, da se tako ne bi niš zabilo.

Sve vas lipo pozdravljan i zafaljivan in na posluhu ki ste mi kod mog govorenja skazali. Zdravi bili i veselili se! Napijte se sada u vaše i moje zdravlje.

PIVCE:

Pomoga Bog našega parun Jakova i njegovu gospodaricu!

SVI UZVANICI:

Bog jih pomoga!

(Svi piju iz vrčeva koji su na stolu. U tom času ulaze na pozornicu igrači kola, držeći jedan drugoga za ruku, u hodu. S igračima je i Jakovina. Neko vrijeme igrači igraju kolo. Nakon prestanka kola, pjeva se narodna pjesma, u skraćenom obliku, po A. Kačiću. Pjesma se pjeva u dva zboru, od kojih jedan sačinjavaju igrači kola, a drugi uzvanici paruna Jakova.)

IGRAČI KOLA:

A moj paša mili gospodare!
Niti vodi silnu vojsku tvoju
niz Kotare Zadru bijelome,
jer da dođe sva sila careva,
još i glavom Otmanović care,
ne bi njega osvojiti moga,
da ga bije dvanajest godina,
kamoli će tvoji Krajišnici,
Hercegovci i bosanski Turci!

UZVANICI:

Već hodimo k Splitu bijelome,
di je hrana konju i konjiku,
ravno polje, zelene livade,
žive vode, vino i šenica.

(Nakon svršetka pjesme igrači kola, držeći se za ruke, odlaze s pozornice. Uzvanici pljeskom pozdravljaju igrače.)

PRŠUTIĆ *(u prolazu igrača):*

Da bi Bog da i dogodišća pivali i igrali u zdravlju!

PRSURIĆ:

Sad bi tribalo da niki od nas pozdravi našega paruna i da mu se zafali na 'vin obedu. Ja mislin da bi za tu stvar bi najbolji Pivce, čovik od lipe be-sede i lipe štime.

UZVANICI:

Svi smo za to. Neka ga čujemo!

PIVCE:

Baš kad oćete, ne ću se nase potezati. Dragi naš parun Jakove i kralju! Pozdravljamo vas i dobro smo razumili vaće rići, ke ste malo prije zustili. Zafaljujemo na obilanciji od obeda! Vakove spize ku ste nan donili na stol nima ni kod cesara, ali ne onega u Draškovin dvoru, nego onega u Beću. 'Vakova pašta ni bilo nikad ni u Salih, ni kod fratroh u Zaglavu, a da o Ugljanu i Pašmanu i ne govorin. I sad me od radosti suze oblivaju kad pomislin na 'ne lipe podlanice i jastoge. A ća da rećin o trljami ke su na gradelah bile pore-dane, kako i soldati na Ravnicah. *(Na pozornicu ulazi Jakomina i nosi vino na stol.)* 'Ko je za ov obed dika i ćast našega parun Jakova, ni manja ćast ni njegovoj gospodarici Jakomini, ka je to znala sve lipo urediti i dati ribi žuntu di triba i ućiniti takov brudet, kakova ni od Pole do Kotora. A kako su lipo zdele hodile na stol, jena za drugun, a nikad in kraja. Zato napijmo se sad u zdravlje parun Jakova i njegove Jakomine i tako in zafalimo na trudu ća su oko nas imili i oko ciloga sela, ko se sad nahodi u crkvenoj kući na Slancu.

(Uzvanici piju i nazdravljaju Jakovu i ženi mu Jakomini, poklicima.)

UZVANICI:

Nazdravlje van bilo vami i ciloj kući! I dogodišća bili živi i zdravi!

PIVCE (nastavlja):

A ća ću da van govorin i o 'voj kapljici ku pijemo. Takove nima ni u biskupiji u Gradu. Dobro vino, a još ga mami i dobra riba na sve šorte parićana.

Dragi naš parun Jakove! Vaša vladavina bila je na pravin mestu. Svitu se niste nićin zamirili, a ljudi su vas puno i štimivali. Kad van je pasanoga godišća data kruna, šćap i velada, kakoti novemu kralju, sve ste to lipo s veseljun primali. Kad su van te stvari davane, stari kralj vas je pozdravi i reka: »Zdravo novi kralju, ti si novi kralj sve do godišća«, a vi ste na to odgovorili: »Fala Bogu da san tah dan doška«! Na zadnje pozdravljan parun Jakova i kako kralja kemu se gasi njegovo kraljestvo, ko je s njin prodićeno na sve strane svita. Bog vas pomoga sad i nadalje!

PARUN JAKOV:

Sad kad smo se pozdravljali i zafaljivali, pojmo sad na druge razgovore, kako to obićaju naši stari, kad su se dobro najili i napili kod stola. Kad je vina u glavi, unda je u njoj i više šunšura. U glavu dohajaju razne misli o svemu i svaćemu, pak bih ja oti tah razgovor zapoćeti, 'ko ste za to.

Jakomina ti hod sad poćinuti, a to si i zaslužila, posli toliko posla. Poj Jakomina, poj, mi imamo još razgovora ovdeka.

JAKOMINA:

Bog s vami, ljudi! Poslužite se i zabavite se kako da ste kod svoga doma. *(Jakomina odlazi s pozornice, a uzvanici joj se zahvaljuju i pozdravljaju.)*

POTIĆ:

Govorte vi prvi, parun Jakove, mi vas rado slušamo, jer govorite dobro i pametno.

PARUN JAKOV:

Ja bi van oti ćakoli poviti, ća vi moguće ne znate. Ja grn po svitu s mojimi brodimi i vićin svita, i to dosti pametnoga, pametnijega negoli ća smo mi,

ki smo na 'vin našin školju surgani. Mi vidimo samo toliko, koliko nan to dopuščaju Korinjak i Opaćac. Znamo i ki vetri pušu po moru, ali ča u samemu moru znutra kuželja, to ne vidimo i ne znamo. Znamo da grmi i lampa, to čujemo i vidimo. Ali zač grmi i lampa to mi ne znamo. Znamo da nan sunce zihada i zahada i po nebu gre. Gre i topli nas, a brez te topljine nikakova života na 'vin svitu ne bi bilo. A zač je to baš tako, to mi ne moremo dokučiti s našun pameću. Za sve to razumiti 'oće se velika pamet i velike skule. Mi nimamo nikakovih skul u selu, a malo nas je ki znaju slova štiti, a malo i 'nih ki su se svemu temu učili, a 'ko i sami pišu čakoli, to je unda teško prošiti. Ča more takov čovik unda znati?

BRUDETAC:

Dojti će vrime kad će i za nas biti bolje i kad ćemo i mi moći više dosegnuti pameti i razuma. Svit se minja, obriće i gre naprid. Na jenin mestu niš ne stoji, ali se od života ima nič ili malo, a sve to jopet ovisi od vrimena u komu živemo. Vrimo nosi žalosti i veselja. Vrimo daje svakemu priliku da mu bude bolje, ali valja samo pogoditi u ki ćeš čas u bolji život koraknuti. 'Ko to ne potrefiš, propa si, ostaješ kako si bi i di si bi. Vrimo se više ne vraća nase, da bi ti čapalo nogu i reklo: Sad korakni ovega momenta, kad to nisi zna učiniti prvi put. Vidi se po temu, da osin pameti, 'oće se i sriće imiti.

Vrimo nosi bolest i smrt. 'Ko te je 'va jedanput preskočila, nemoj misliti da si joj uteka. Dojti će 'na već po te, 'nako gladnega, u postilji zavaljenoga, ili kod komina, ili bilo na kin mestu. Unda će svi u kući počati narikati za tobun, da su te brižnega zgubili, baš u vrimo kad si jin bi najpotribniji. Ki put pari, u 'noj žalosti, da bi i 'ni otili s tobun pojti u greb i tako se skunčati.

PRŠUTIĆ:

Ni baš vrimo da sad govorimo o smrti. 'Ko si pri vinu, često se događa da čovik, u 'nin veselju, ki put padne i u žalost. Moguće da smo i mi sad u to stanje došli. Radi tega ću i ja čakoli reći o ovin svitu. Zapantite ča ću van reći. Smrt se nikad ne kaje za 'no ča je učinila. 'Na ima šporku dušu. Nima tega ki bi ju moga svladati. Od vika ga nima, niti će ga do vika biti. Ali ni to samo s čovikun, to van je sa svimi ča naše oko vidi. Sve se troši, gnjije i raspada. I kamik je svrimenun manji, njega vrimo grize. I sunce i zvezde se pomalo gasu. I planine će cediti, kad za to dojde vrimo. Ča mislite da jenoga dana ne će i more presahunti? Sve je to tako suđeno, Bog zna od kad. Mi moremo pitati zač to tako mora biti i ki je to tako odredi? Ali zi te zmišancije jopet će drugi svit ziti. Moguće bolji od našega. 'Vo ča mi vidimo i 'va neba ne će nikad biti prazna, sve će se to napuniti drugin svitun, ki valjeda ne će biti isti kako ja 'vah, koga sad vidimo i gljedamo.

PRSURIĆ:

Ja te, Pršutiću, još nis ču tako govoriti. Pametno govoriš i zamisliti se je na 'no ča si reka. Ča ti je Žapuntelac malo laška obruču i glavi, pak vidiš 'no ča prije nisi moga? Neka ti su se raširili i neka ostanu tako i u buduće i još pametnije stvari zi tvoje glave čuli.

PARUN JAKOV:

Dobro su govorili Brudetac i Pršutić. I meni pari da je svas svit u jenin kuželju. Znete, naš čovik u svojoj glavi razmišlja i kad je sit i kad je gladan. Ja begenjivan Prsuriću, pak se i meni čini da je 'vo ča smo čuli zmeštrilo i

vino i riba, tako da nan se raguli sad bolje u glavi obriću i sad ne škriplju. Ča ćete vi tako govoriti kad u grmu dubete? O timi stvarimi govori se di su učene glave. Te glave znaju ča se na svitu događa i ča će se događati za miljar godišć. Nas su pušćali da samo u zemlju gljedamo, a ne oko sebe, da bi tako ostali tupastiji. Tako su nas naši gospodari bolje mogli držati uza se i bolje nan zapovidati i uzimati nan koristi od našega truda. Ali će dojtj vrime kad tako više ne će biti, nego ćemo mi biti gospodari na svomu, gospodari zemlje i svojih trudoh.

LOPIŽIĆ:

Do svega tega, o čemu govorite, parun Jakove, morati će dojtj. Svit ne more živiti u neznanju poput tovara. Skule se moraju otvarati da se narod rasvitli. Osin tega mora se dati i mogućnost življenja da svit živi poput pravega čovika, ali do 'vega ne će tako lahko dojtj. Biti će velikih prevrćivanja i da se dojde do jene pravice, mnogo će svita poginuti i mnogo se krvi proliti. Meni nikako ne gre uglavu da se na svitu ne more postaviti reda, a da se za to krv ne proliva. Ali se 'oće puno vrimin, da bi do tega došlo, jer un ki ima jaspru u rukah, un ima moć i snagu. Kod njega su indarmi i soldati. Ča more jedan siromah kemu su skaršele prazne i okriće se ki će mu za vičeru, prije postilje, spremiti malo žutenice na ulju i kvasini s komadun kruha?

Jeno vrime će se ljudi za grkljan ćapivati, pod lese će se nabijati i lese lomiti, da bi došlo do pravice. Kad in to pojde za rukun, bit će niko vrime mira, ali ne za uvik. Smutnje će biti i posli tega. Ne panti se da bi svit, ki živi na 'voj zemlji, bi niko dulje vrime u miru.

Kolo se obriće, jer srića ni stalna, tako da 'ni ki su bili doli posli nikoga vrimena dojdu gori i tako niko vrime stoju, da jopet padu doli, a drugi dojdu jopet gori. To van je tako uvik.

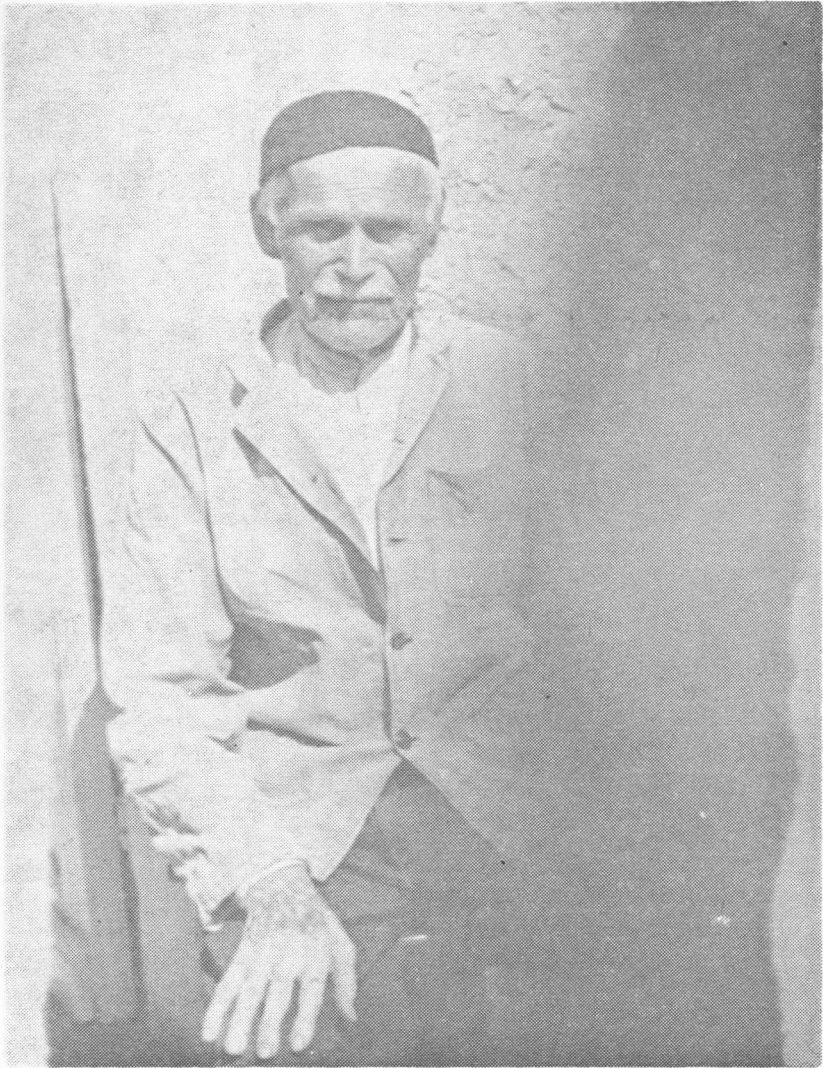
ŠUFRICTIĆ:

Dobro smo se mi zabrbuljali, a kad smo počeli homo dalje naprid. Svit san po sebi ne more biti jednak. Razlike u temu je bilo uvik i tako će i dalje biti. Svi ne moremo biti pametni, jedan je, a drugi ni. Sporadi tega ča nismo jednaki, ne će biti nikada ni mira među svitun. Razlike ni samo med ljudi, nego svuder di pogljedate. Ni stabla, recimo, od jene črnike nisu jednaka, nego je svako drugačije. A ni tice, 'ko su istega roda, nisu jednake, tako ni čovik čoviku.

I punte i vale su svaka drugačija, pa tako brizi i planine, pa i mora i jako paru da su jednaka, i ribe u moru. Digod je više stvari stvoreno od iste šorte, svaka je drugačija. Baš radi tih razlikosti u ljudimi stvara se nenavidost, zloba i tuknjave. A zač je to tako stvoreno, to niki ne more razumiti.

POTIĆ:

Ja mislin kad se je svit stvara, da ni moga ni biti jednak. A moguće je da je tako i bolje. Kad je čovik i svit 'vako stvoren, valjeda se je otילו da baš tako bude, a ne drugačije. Ni moguće da se ni mislilo, kad se je stvara svit, da se stvori takov, kakova mi danaska gljedamo i da se je kod tega znalo i unaprid vidilo, ča bi od svita bilo, kad bi sva stvorenja bila jednaka, po svojim šortami.

Iški seljak za doba »iških kraljeva«

Iž s pogledom na Slanac i Korinjak

ŠUFRICTIĆ:

Neka nas Bog oslobodi od hude misli i prigovora, da se je svit moga stvoriti drugačije, nego ča je stvoren. U te tajne naše pameti ne mogu prodriti, a bolje je i za nas da se u te stvari ne zaplićemo.

Mi moramo biti zadovoljni kad vidimo plod našega truda u zemlji, oliti na ribašćini. To zadovoljstvo blaži ti dušu, baš radi tega ča se 'no javlja samo kadikad u godini. Poradi tega je zadovoljstvo lipo i radosno, ako te katkad pohodi, a unda te pusti za niko vrime, te da ti se jopet vrati, kad mu se najmanje nadiješ.

REPICĆ:

Ča ćemo govoriti: zlobe, nenavidnosti i razbijanja uvijek je bilo među ljudimi. Vi, fala Bogu, znate ča su žrna. Svas svit živi kakoti u jenič žrnih, jedan drugoga se gazi, tare i melje. Ni to samo kod ljudi, nego svud redun di oči okreneš. Vela riba ji malu ribu, a beštije i tice jena drugu jidu i kljuju. Divlja trava, trn i sikavica, smrdela i bušinak i druga divljina grize i ji sve 'no ča je ruka ljuška usadila i posijala i protiv tega zla mora se čovik boriti capunun i motikun. Maslina, 'ko će ostati na životu, ugiba se črniki, ka joj stoji blizu. 'Na se pruža na krivo i sagiblje nase da bi bila ča dalje od črnike, ka ju guši i ariju joj oduzimlje. Tako se sama maslina bori protivu zla da se ne bi osušila i tako uginula. Tako se i vetar s vetrun tuče, oblak s oblakun tuče i razbija. A kako da budu unda ljudi mejuse drugačiji? Ljudi se ponašaju kako i sve 'no ča je oko njega.

BRUDETAC:

Ča je od koristi da mi timi stvarimi tupimo našu pamet. Un ki je stvara svit sigurno je da je dugo misli i razmisli kako će se svit, ki se je stvori, urediti. Mi moremo urediti nike stvari da se bolje živi i da jedan prma drugemu budemo u miru i ljubavi. Ali misliti kako je 'vo, kako 'no zišlo, to mi tah uzal ne moremo razmrsiti. Neka to činu mudrije glave, a ne mi čobani i ljudi od motike i capuna.

Ja bih van oti poviti nike stvari o našin mistu. Prije naš svit ni živi, kako mi danaska, na jenin mestu, nego se je živilo raštrkano po više mestih. Tako su naši ljudi, a prije nas, živili na Opaćcu, u Solinah, Rozinskomu, Koledišću, Selišću i u Starinskon. Po svih tih mestih bilo je svita, dok se ni skupi na jeno mesto, kako to mi danaska živemo. Naše se selo spominje pred više od stotin godišć, ali se zapravo ne zna kad je i u ko vrime stupila ljuška noga na 'vah školj.

Oti bih još povidati da 'va zemlja ku mi imamo, prvomice ni bila naša, nego je to bila gospoščina, a mi njejevi kmeti, dok se nismo oslobodili.

PARUN JAKOV:

Brudetac, dobro si ti to povida o štoriji našega mista. Ja bih sad oti govoriti o drugoj stvari, o našem sv. Mihovilu, kemu pod nosun stoji 'vah naš lipi školj i ki je puno tega vidi ča se je po našimi konalimi događalo i puno tega zna. Kad počnin govoriti, ja ću na noge stati i radi velike štíme okrenuti se s obrazun prma sv. Mihovilu. Jeste li za to?

UZVANICI:

Svi smo za to, samo počnite, parun Jakove!

PARUN JAKOV (*ustaje i okrenut prema tvrđavi »sv. Mihovil«, uz veliku pozornost slušalaca, rekao je slijedeće*):

Kako visoko ležiš sv. Mihovile! I tice te zaobiđu kad s planine na jugo letu. Sve si stavi pod noge, i lipi Kulaf ki se kupa u srebrnin kaligu kad je miran.

Posli toliki vrimin ča gori sidiš vrh briga, biti ćeš nabroji koliko je školjoh u Kornatah. A ki ti pari da je najliplji? A ti, kako čujin, odgovaraš, ča bih van imi reći, 'ni meni svi kako da na dlanu ležu i svaki dan jih pogljeditan zjutra i zvečera, pak mi paru da su svi jednaki i svi lipi. Ja i Murterina vidin i njegove ovce kad na pašu gredu i ženu mu kad muze i siri čini na vratimi od svoje konobe.

Kako ti se Ižula groša prikaziva, ka ti je malo bližja? Kako je na njoj puno koluroh od puste zeleni, sunca, surega kaminja i lipega mora! Na kaminju uz rub mora s jenoga kraja na drugi, drugi su koluri, pak pari da joj se je oko vrata velika i lipa kolajna obisila . . .

Savar i Dragove stoju na visokin brigu, pari kako da su to dva taberna-kula na glavnin oltaru u crikvi.

Sv. Mihovile! Škinu si okrenu prma Gradu, kako da za nj ne mariš. Ali to se ne bi moglo reći. Obraz ti, pak tako i oči, gljedaju uvik prma nami, sporadi tega su te i klali gori da gljedaš na velika mora da nan ki tuji ne bi znenada doša u naši porti. Za sve 'vo vrime, za pravo reći, dobro si otvara oči i dobro si gljeda, a neka bi tako i dalje bilo.

Ali 'ko napinješ oči, ni triba da napinješ uha, kad zvoni zjutra i zvečera zvon u Solinah, Veruniću, Sestrunku i Žverincu. Zvuci ti ravno dohajaju brez da jih ki prekida. A koliko je put velika tišina i mir prid tobun, a ponapose zjutra i zvečera!

Kako ti mora biti lipo kad se počne zora buditi. To ti vidiš i gljedaš jer ti zora ne zaklapa oči. 'Ni i u škuremu gljedaju. Traci sunca brzo se skupljaju oko tebe i male crikvice ku čuvaš u svojimi njadrimi. I križić na somiću od crikve zasjaji se je kako i sve drugo oko njega.

Sve je od sunca zacrljenilo, i brigi i more! Sunce gre po nebu i na večer se kaliva, zahada u morske dubinje i unda još jedanput zasjaje, tako da pari da se je arija u zlatu i krvi oprala i pomišala i posli tega najedanput se sve ugasi i pretvori u niku crnu tminu. Samo tebi su date te lipote da jih često gljedaš kad zahida i zahada 'no veliko sunce. A to ti i meritaš jer na visokome stojiš! Te lipote su te uzdržale da si do danaska osta živ meju nami, ti naš sv. Mihovile.

Kad dojdu noći, zvezde te s neba pokrivaju i treperu nad tobun. Ti vidiš tako i da zvezde mislu na te, da ne bi s kun nesrićun propa i zgubi se dikoli, a ti una od te misli svu radost u sebi sakupljaš. Mised kad povrh tebe prohaja, razbija ti magle i škurine, ke su se obisile o tvoji suri visoki zidi. Po noći ti paući z buž zihadaju i paućinu predu. Gušćerica gre po zidu pomalo gori i skakavicu čipava, ka se je na tvoje zidi takala i mislila toti u miru jutro doškati, misleći da će na suremu zidu biti po noći najsigurnija.

Naša sela ka na te gljedaju i po noći daju ti u isto vrime, svojimi uljenimi svićami, znak da su jošće u selu ljudi živi i da živu jednako, kako jih ti gljedaš, već više od stotin godišć.

Za pravo reći, grubo ti je kad hladni vetri pušu i teški dažji padaju, a kaplje se cidu, poput nike žalosti, po tvojimi mokrim zidimi. Niki te nima čin pokriti. Ali tako je ne samo tebi, nego svemu zvirućemu i plazućemu, s tun razlikun, ča sve to more na vrime pobignuti i u buže se zavući, a to ti ne moreš, jer ti je za vilke suđeno da si samo na jenin mestu.

Po tvojimi konalimi plovile su teške galere i galije s našimi galijotimi, plovile su škune, briki i drugi brodi na jidra, s provun more razbijali. Carski brodi i teške karocade, jako su dimili i brzo vozili. Tila su naše dice po konalimi plivala i tako u krvi umirala.

Grad, kemu si ti sv. Mihovil, škinu okrenu, zatvara se je po noći u svoji zidi. Nikemu ni da blizu i nikoga ni sebi pušća, 'ko ni bi njegov. Ziginja je furešte. U paloj noći niš od Grada nisi vidi, nego jenu suru točku u tmini, ka se ne miče.

Fošu je zatvori Grad i sve je, ča u njemu živi, usnulo. Kanpaneli i zvoni su se umirili. Samo fratri i koludrice pred oltarimi još krunicu prebiru i mole se Bogu, da bi od Grada svako zlo odvratil. Leroji ure tuku, a zvuci odzvanjaju po kalami i pijacetami, ke su ostale brez čovika. Čovika strah čapiva kad gre po takovin Gradu! Ferali ki su po kantunimi i kaletami gorili, parili su da gredu umriti.

Sv. Mihovile! Više puti ti si vidi kako su tuji ljudi naš Grad užgali i svega zapalili, a ti si sporadi tega tužno proplaka. Vidi se i to kako je naš Grad posli tega oživi i lipo se jopet sja na suncu i drugoj svitlosti. Svin nan je drago bilo viti i čuti da je tah naš stari Grad živ osta... Taj Grad naših baščincov i začinjavcov ervackih pismih i naših riči, onega lipega ČA, ko se je uvijek čulo po njegovimi kuntradami, a takova rič i pisme ne će u njemu nikad zamuknuti. (*Pljesak na pozornici i nazdravljanje parunu Jakovu.*)

PIVCE:

Parun Jakove! Duša nan se je naslađivala kad smo slušali kako lipo govorite o sv. Mihovilu i našem lipome Gradu. A ča bi mi brez Grada? Bili bi još veći siromasi nego ča smo bili pod našimi gospodarimi, lkimi smo mi služili, kako ste to malo prije govorili.

(*Jakomina s pismom u ruci ulazi na pozornicu.*)

JAKOMINA:

Ravljanin je doša z Merilk, doni nan je 'vu knjigu od sina Jadre i dā nas je lipo pozdraviti. Otvor knjigu i proštij ča nan piše. (*Jakomina uručuje pismo Jakovu koji ga otvara i čita pred svim uzvanicima, koji pozorno slušaju. Jakomina, vidljivo je ganuta, sklapa ruke često i hoda po pozornici nekoliko koraka, sad simo, sad tamo.*)

Oklahoma u misecu otobru.

Drāgi mōji rōditelji! Drāgi čāće i mājo!

Nadijim se dā ste u dōbrin zdrāvlju, kōga nī kod mēne pōkle san dōša u 'vū nesriću od Mērike. Uvik me čakōli probāda, ōli u škini, ōli u lēsi, a čūtin tō i u bubriġu. Kī pūt ōči zbūljn od mūke mīslin dā će mi se od tēga glāvā raspūknuti. Blāgo vāmi kī ste u svojōj kŭci, u svōmu krāju spīte u svojōj lipoj postilji. Jā san, od lita 'vāmo, pretrpī pūno od mojē bōlesti. Bī me je čapa veliki hēbar za zgoriti. Hodī san pod likāri da vīdin čā je i

rêkli mi dà je to od nîkih gljndûr u mihûru, kakò su mi tò mojî likàri po inglješki špijegàli. Tò van je kà nîka vrêsa u mihûrù. Kàd su me svêga pregljêdali učinili su mi nîki trîtmen, kakò tò mî ovdî imenûjemo. Tò van je isto tãko, kãd bi van kí zabî popêçak u mihûr. Nêka vas Bòg i divîca Marija oslobòdi takòvih mùk. Ali tãh trîtmen mi je lîpo mihûr očisti. Dobîvã san spòradi têga, a pòsli trîtmena, i špûnte u dèbelo mêso. Ajme, koliko san šòldoh potroší nã tu bòlest i likàri! S poslûn san na mojîm stàrin mêstu. Stojîn za vrîme poslã u jenòj kašèti u vèlikoj višînji od zemljê. S tê kašète regulîvan jedãn pištûn i š njîm činîn manòvru, dà se jenã stvãr, òliti brîme, prenesê s jenòga mêsta na drûgo. Svê to grê na makînu. Svî poslî u Mèriki grêdu na mãkinu. Ovdî nè znaju ni za capûn, ni za motîku. Kakò san u kašèti na velikoj višînji, a sa svîh strãn otvòreno, tò svî ðazjîl nã me pãdaju i svî vètri nã me pûšu. Plãca mi je jedãn dòlar nã dan. Jã mislin dà je tã mojã bòlest dòšla bãš od tê kašète. Žèna mi je dòbro, òvi dãni mi je sîna rodila. Jòš ga nîsmo krstili, kãd to bûde, dàti çemo mu ìme po didu, Jãkov çe se zvãti. Drãgi òçe i mãjko! Kakò ste mi lîpo govorîli i svîtovali me, ne hòd, sînko, zdòmu, kãd ti nî od potrebe, grûbo je bìti u tûjin svîtu. Sad vîdin dà je to tãko. Više put kad stojîn za poslûn u kašèti, sùze mi grêdu na òçi i okriçin se na svê strãne, jèr mi parî dà çu vîti nãšu kùçu i nãš lîpi ogrãdeni dvòr. Ovdî se nîki nè çe smîlovati na tvojà nevòlje. I po dãnu i po nòçi u mîslimi san s vãmi, s nãšim lîpin školjûn kòga nãše lîpo mòre zalîva. I Korînjak vîdin, kakò se je podboçi nad sêlo, dà ga çûva i brãni. Pûno vas pozdrãvljamo, kakò i çeli nãš ròd. Pomòlte se za nãs svètomu Roku.

Uvik vãš sîn Jãdrê.

JAKOMINA:

Jadni moj Jadre, ça si se napati! Bog zna koliko çe još i da li çu te ikad viti. *(Briše suze pregaçom. Jakov joj uruçuje pismo i ona odlazi s pozornice.)*

PARUN JAKOV:

To si je san prigospodari. Triba je doma ostati, kako san mu to i govori. Meni ne tribaju talari, ali me ni oti poslušati. Navuka je sad i bolest na se. Niki z našega sela ni pasa dobro u Meriki. Svi su se vraćali na staru seju praznimi takujinimi.

PIVCE:

Vrag je to pojti u tuji svit. Ne znaš nikakav posa, ne znaš ni tujega govora. Ja znan da nîke potreba tira da gredu vanka našega školja. Tamo jih čekaju teški posli, ki su i rizični za zdravlje, kako je i tah posa od vašega sina Jadre.

PARUN JKOV:

Nego ça mi više ovdî čekamo? Već je i kasno, a našega kunpara Ive ni. Valjalo bi poslati nikoga da ide viti ça kunpar Ive misli, oçe li dojti po stvari ke mu, kakoti novemu kralju, pripadaju. Ako ne çe ili ne more, unda tuka nas pojti do njega i tamo mu predati stvari kako u takovin sluçaju naređiva-ju naše stare regule.

PIVCE:

Ja bih tamo posla našega Čančolića, kakoti pametna čovika, ki je dosti žvelat i zna reći u dvi besede ča je od potribe.

ČANČOLIĆ:

Ja ću odma tamo pojti, jer ni za dangubiti. Reći ću kunparu Ivi ča misli i ja ću odma dojt i da van povin ča nan je čimeći. *(Odlazi, a odmah po njegovu odlasku ulazi na pozornicu Jakomina.)*

JAKOMINA:

Došli su ašešur z Rave, Skrpun, i z Lavdare, Ranj. Želu vas viti i pozdraviti.

PARUN JAKOV:

Reci in, Jakomina, neka dojdu unutra, da jih vidimo i pozdravimo. *(Jakomina izlazi, a na pozornicu ulaze prisjednici Skrpun i Ranj u narodnoj nošnji s crvenim kapama na glavi, dugih crnih resa.)*

PARUN JAKOV *(rukujući se s prisjednicima):*

Zdravi bili naši ašešuri! Jima li ča novega u naših krajih na Ravi i Lavdari? Došli ste u zadnji momenat, kad se moje kraljestvo gasi i javlja se drugo iza njega. Najprije bi otili čuti našega Skrpuna da nan povi ča je dobrega na Ravi.

SKRPUN:

Prije se ni moglo dojt. Valjalo je prije nike stvari urediti oko kuće, blago napojiti i unda ga u osik zatvoriti. Čeka san i Ranja da dojde s Lavdare, pak da zajeno gremo na Iž i da pozdravimo kako i vas parun Jakove tako i novega kralja kunpara Ivu. Vetar nan je bi u provu, mali burin je puha. Ča da van povin? Na Ravi smo puno štimani. Naši pocesi su sačuvani. Glavar od sela dâ vas je sve lipo pozdraviti. Ža mu je da ga niste zvali na vašu čast.

PARUN JAKOV:

To nan je sve drago čuti. Kad se budeš vraća, pozdravi mi glavara i reci mu da san ja misli na nj, ali da nis do zadnjega časa zna ča ću svitu dati za obed. Riba se je prikazala u zadnju uru i više ni bilo vrimenta da mu javin da dojde za stol.

SKRPUN:

Biti ćete služeni, parun Jakove, sve ću reći i sporučiti u pravo vrime.

PARUN JAKOV *(prema Ranju):*

Zdravo moj Ranju! Teško njemu ki se na te nabode. Povij mi lipo kako je na Lavdari?

RANJ:

Ča ću da van rećin, parun Jakove. Saljani se uvijek ziraju na Lavdaru. Ni na portu govoridu da bi in dobro došla kad puše jugo. Valjeda mislu da bi ju mogli kako povući prma vratin od porta. Ali ki bi zna pogoditi njihove misli u njihovoj glavi? Vi znate da su to pametni ljudi, sporadi tega

je i komun u njihovim selu. Sve jedan pametniji od drugoga. Ja ću na doški stati odma javiti, 'ko bi se ča š njimi dogodilo.

PARUN JAKOV:

Drago mi je viti jenoga i drugega. Mogli bi čakoli zagristi, biti ćete ogladnuli po putu. Jakomina! Jakomina! *(Ona dolazi na taj poziv na pozornicu.)* Daj jenomu i drugemu čoviku čakoli pojisti. *(Ašešurima)* Najijte se i napijte, unda ćemo zajedno do novega kralja, 'ko simo ne bi moga dojtj.

JAKOMINA:

Hote za manun. *(Jakomina izlazi s pozornice zajedno s ašešurima.)*

ČANČOLIĆ *(vraća se od kumpara Ive, ulazi na pozornicu):*

Ja san bi di ste me bili poslali. Ivana mi je rekla da njejevu čoviku ne će biti moguće dojtj do vas, parun Jakove, jer da se osića nikako slabo, da jima veliku topljinu u glavi, da nikako ni moguće da gre zvanika kuće i to još sprid večer. Ivana misli da je to sve skuhala 'na guba od štrige, a nje da se je čuvati, da ne bi još čakoli gorega namakla. Kako govori Ivana, da je ta vručina najedanput skočila. Prije tega da je vršu krpa, lipo da je čakula. Posli da ga je to znenada čapalo pređ prvi mrak. Moli vas Ivana da sve potribite stvari donesete u kuću kunparu Ivi, dok je još pri pravoj, da se ni s tim igrati, a ni čekati, da je to vražja štriga i ki zna ča bi još mogla učiniti,

PARUN JAKOV:

Moji adunti, moja družino, ne ostaje nan niš drugo nego uzeti stvari, pojti do novoga kralja i te stvari mu predati u njegovoj kući. Već je počalo pomalo škuriti. Moje kraljestvo prestaje po predaji stvari novemu kralju. Za godišće dan mora se moje kraljestvo svršiti i na drugega prejtj. Ki zna ča se more još kunparu Ivi dogoditi do večeri? A koliko bi još kustijonoh zišlo radi tega ča se ni na vrime postavi novi kralj? Ali prije nego se javimo kunparu Ivi, pogljedati ćemo na svit u crkvenoj kući na Slancu, da vidimo kako se ljudi držu i da li su zadovoljni. Bilo bi im krivo da jih se ni došlo pogljedati, kad pasivamo pokraj njih. Ala homo ča svi!

(Na pozornicu dolaze Skrpun i Ranj. Svi ustaju sa stola. Kralj stavlja krunu na glavu, uzima štap u ruke, a plašt prebacuje preko ramena koji zakopčava srebrnom kopčom ispod vrata. U povorci, koja se kreće iz dvora parun Jakova, njoj na čelu su barjaktari, iza njih bubnjar, nosač roga, svirci i trubač. Za njima je parun Jakov, iza njega Pivce, kao kraljev doglavnik i to prvi, a nakon njega ostali doglavnici, oba prisjednika, ribari i ostala čeljad koja je bila na časti kod starog kralja. Tim redom oni će ući i u kuću novoga kralja. Kad se je povorka počela kretati s pozornice, dolazi na pozornicu Jakomina, koja nosi na tanjuru glavu od zubaca s jabukom u ustima.)

JAKOMINA:

'Vo ča je najglavnije bili bi zaboravili, a brez 'vega ne bi mogli dojtj prid lice novega kralja. *(Predaje tanjur s glavom od zubaca Pivcu, kao*

prvom kraljevom doglavniku.) Bog s vami! Oprostite 'ko ča ni bilo u redu, ja san nastojala da bi bili svi zadovoljni.

PIVCE:

Jakomina! Sve je bilo najbolje i brez prigovora. Prostite 'ko smo mi ča falili. (*Svi se rukuju s Jakominom.*)

Čim se povorka počela kretati s pozornice, a poslije dovršenog razgovora između Jakomine i Pivca, zaorila se pjesma, koju svi prisutni pjevaju. Uz pjevanje čuje se pucanje iz kubura, svirci sviraju, bubnjar bubnja, trubač trubi. Što se kraljeva svita sve više udaljuje, to se i pjesma sve slabije čuje, kao i ostala svirka i cika. Iška narodna pjesma slijedećeg je sadržaja:)

Ljuto cvile ti školjari iški,
ljuto cvile do neba se čuje.
Dozivilje ih s Korinjaka vila,
te je njima lipo govorila:
Ča cvilite, vi školjari iški,
'koja van je velika nevolja?
Biju li vas Murterini ljuti,
il Kaljani gljedaju vas ljuti,
il Saljani prite van se grubo,
u Kornatah ča lovite ribu?
Njoj ovako Ižani govoru:
Murterini svi su dobri sini,
a Kaljani nisu nišće gori,
ni Saljani naši komunari.
Nego štriga ubija nan kralja
i kraljestvo u oganj pretvara.
Pomozi nan draga naša vilo,
da kraljestvo ne bi izginulo.

(Ne čuje se ni pjesma ni svirka. Sve se umirilo. Na pozornici je ostala sama Jakomina i to na sredini pozornice.)

JAKOMINA (*tužnim glasom*):

Doma hod, sinko moj! Vrni se svomu dvoru di te ovčice i jančiči čekaju. Skrivljene zelene masline, grane su raširile da te primu u svoj naručaj. Skalamami ćeš se na rodnu maslinu išivati i tresti s njih orkule, jadrnjače i kranbuče. Grohtati će 'ne na zemlju, ka je za njih učinila od zelene travice mehki kušinići, da se ne razbiju kad budu doli s masline padale. Mi drugi ćemo pod maslinami brati, u sprte jih metati i unda jih u vriće sipati i doma nositi.

Ti ćeš još gori na maslini stati i kljukun masline runiti, a mi ćemo jopet tebi dojt i jopet masline brati, sve dok sunce ne zajde za savarski i dragovski brigi i unda ćemo svi zajeno doma pojti. Vrni nan se, sinko! Tebe jedinoga imamo. Skunčala bih se da te zgubin u tujin svitu. Ča će ti kašete i pištuni i makine od Merike, kad te ovdeka čeka lipa, mehka i tepla zemlja i

beli kušini na svojoj postilji i beli lancuni, ki su u moru oprani i u vodi od Slanca režentani i unda na našin teplin suncu osušeni. Ti znaš kako unda lipi duh imaju kad te u postilji pokriju. Vrni se, sinko, doma, vrni!

Z a s t o r

(Nastavit će se)